

La identitat personal com a eix vertebrador de la personalitat

Discurs de recepció de Guillem Feixas i Viaplana
com a membre numerari de la Secció de Filosofia
i Ciències Socials, llegit el dia 6 de juny de 2024

Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ DE FILOSOFIA
I CIÈNCIES SOCIALS

La identitat personal
com a eix vertebrador
de la personalitat

La identitat personal com a eix vertebrador de la personalitat

Discurs de recepció de Guillem Feixas i Viaplana
com a membre numerari de la Secció de Filosofia
i Ciències Socials, llegit el dia 6 de juny de 2024

Resposta de Carles-Enric Riba i Campos, membre
emèrit de la Secció de Filosofia i Ciències Socials

Barcelona, 2024

Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ DE FILOSOFIA
I CIÈNCIES SOCIALS

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Feixas i Viaplana, Guillem, autor

La Identitat personal com a eix vertebrador de la personalitat. - Primera edició

Bibliografia

ISBN 9788499657448

I. Riba, Carles, 1949- escriptor de contingut textual suplementari II. Institut d'Estudis Catalans. Secció de Filosofia i Ciències Socials. III. Títol

1. Identitat (Psicologia)

159.923.2

© Guillem Feixas i Viaplana

© 2024, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: maig de 2024

Edició: Flor Edicions, SL

Imprès a Sistemes

ISBN: 978-84-9965-744-8

Dipòsit Legal: B 11064-2024

DOI: 10.2436/10.3000.09.1

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

Everyone experiences the desire to make suitable sense of the particular world one engages in from moment to moment. A fundamental aspect of this process is the striving to make sense of oneself: to comprehend who one is, where one has come from, and the kind of person one aspires to be in the future. This issue of identity and one's location within the complex world is central to everyone's being.

Peter WEINREICH

INTRODUCCIÓ

Assumeixo que aquest discurs no pot reflectir una visió objectiva del tema que he triat per desenvolupar; de fet, la mateixa tria ja m'implica de ple com a subjecte proactiu. Per tant, resulta un imperatiu ètic que comenci per una breu presentació personal atès que els qui escoltin o llegeixin aquest discurs d'ingrés tenen dret a saber des de quina posició s'ha construït, una posició que és necessàriament relativa i interdependent respecte de les posicions d'altres observadors. Per altra banda, el tema de «qui soc jo» és altament rellevant en aquest cas, ja que suposa una aproximació a la meva identitat, la meva identitat professional, per ser més precís.

A més de professor, catedràtic de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona, vull remarcar que soc especialista en Psicologia Clínica i psicoterapeuta, docent i investigador en aquests camps, i també en Psicologia de la Salut i Psicologia de la Personalitat. Potser ho podria resumir dient que el meu principal interès s'ha centrat a comprendre el patiment mental i existencial de les persones i, alhora, els processos transformadors que ens porten a viure una vida millor. M'interessa enfocar el tema de la personalitat i la identitat personal de manera que, tot i basar-me en el coneixement científic i cercant-ne l'avenç, es destaquin aquells aspectes que puguin contribuir a comprendre i potenciar el canvi personal i el desenvolupament humà.

Després de descriure breument la posició des de la qual s'enfoca aquest discurs, em sembla també necessari emfatitzar la rellevància de la noció d'identitat personal no només per a la psicologia, sinó també per a la resta de ciències socials i la filosofia. De fet, tot allò que fem, pensem o sentim, si té importància, implica el nostre sentit d'identitat. A mi em resulta força obvi. Però quan miro la importància que s'atorga al tema de la identitat personal en els plans d'estudi de Psicologia i altres disciplines i programes de formació, considero que no es correspon amb la seva rellevància.

La identitat personal fa referència a allò que ens diferencia d'altres i al mateix temps ens assimila a un grup humà determinat: família, nació, llengua, religió, club esportiu, tribu urbana, i podria continuar, una llista gairebé interminable d'aspectes i dimensions que ens permeten sentir-nos únics i alhora sentir que pertanyem a un col·lectiu. Una tensió dialèctica complexa, però essencial per entendre les persones i les seves actituds, els comportaments, pensaments i emocions. La funció principal de la identitat personal és aportar-nos un sentit de continuïtat psicològica, de coherència personal (sentir-me la mateixa persona que era ahir, o l'any passat), alhora que anem incorporant canvis en la sensació de ser «jo mateix» que reflecteixen la nostra evolució. Aquest creixement com a persones és essencial per no quedar-nos estancats, i representa una tensió clau per comprendre la psicoteràpia (la necessitat de canvi *versus* la necessitat de continuïtat), però també per comprendre la complexitat del canvi en tots els àmbits de la societat.

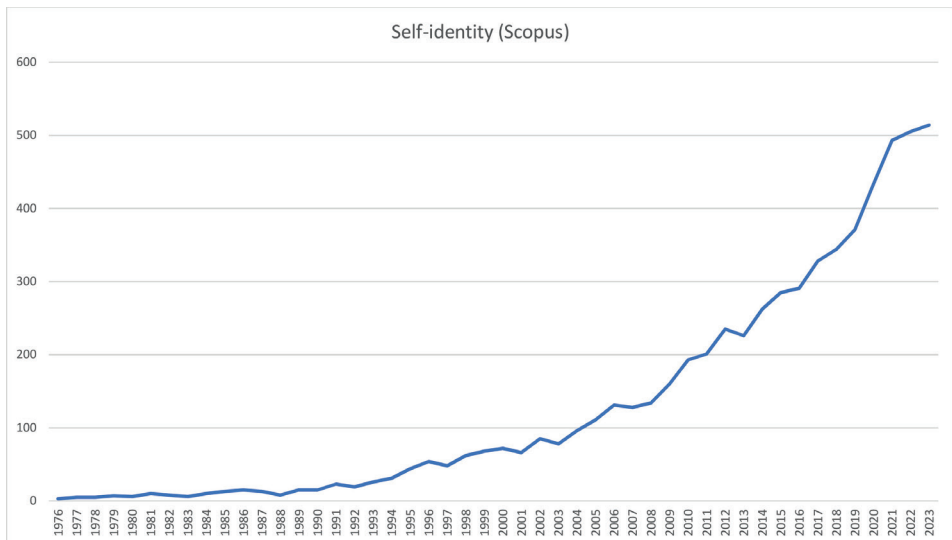

FIGURA 1. Freqüència d'estudis que empen el terme *self-identity* (títol, resum o paraula clau) en la literatura científica segons el cercador interdisciplinari Scopus.

En aquest segle XXI, observo que cada vegada es va reconeixent més la rellevància de la identitat personal, també en termes dels estudis empírics realitzats. Les raons per les quals aquesta temàtica —tot i ser present a la filosofia des d'antuvi i a la psicologia des de finals del segle XIX— ha estat menystinguda són múltiples. Per una banda, tenim la diversitat de termes amb què es fa referència a la identitat personal: jo, si mateix (*self, self-identity*), i els múltiples adjectius que acompanyen sovint la identitat: personal, social, de gènere, sexual, cultural, nacional, religiosa, professional, territorial o espacial (*place identity*), alimentària, etc. Cal afegir la dificultat per definir aquests termes i, potser encara més, la de definir el terme d'identitat personal. En el volum en què pretenen exposar els fonaments d'aquest tema, Ashmore i Jussim (1997) afirmen que els termes «si mateix» (*self*) i «identitat» «[...] indiquen fenòmens amplis, amorfs i canviants que desafien definicions dures (*hard*) i ràpides» (p. 5). D'aquestes dificultats se'n deriva una altra, força cabdal: la dificultat per desenvolupar mètodes i instruments d'avaluació que adreixin la complexitat que comporta la identitat personal i permetin avançar en la recerca sobre la identitat personal sense caure en «terribles simplificacions».

En aquest discurs, abans d'avançar en aquestes qüestions metodològiques i aportar els nostres resultats i les propostes innovadores, volem plantejar algunes qüestions fonamentals sobre la personalitat i la identitat personal.

PERSPECTIVES TEÒRIQUES SOBRE LA PERSONALITAT

Per comprendre'ns a nosaltres mateixos i als altres, sovint pensem en termes de «personalitat» («té una personalitat oberta» o fins i tot «té molta personalitat»). També a l'hora d'assenyalar allò que caracteritza psicològicament una persona. No és estrany, doncs, que els éssers humans hàgim estat interessats en la qüestió de la personalitat ja des de l'antiguitat.

La personalitat i la identitat són dos constructes teòrics molt relacionats, emprats sovint com a sinònims. Ambdós pretenen definir allò que caracteritza una persona pel que fa a la seva forma de pensar, sentir i comportar-se. Tanmateix, ens hem de fixar en allò que els diferencia. El concepte de personalitat inclou tant els trets innats (sovint designats com a «temperament») com els adquirits (sovint designats com a «caràcter»), les característiques o dimensions (per ex., extraversió, obertura a l'experiència) en les quals els éssers humans ens assemblem amb uns i diferim d'uns altres (un camp anomenat «diferències individuals»). Aquests **trets de personalitat** es presenten com quelcom més aviat estable al llarg del cicle vital. En canvi, el sentit d'identitat personal, tot i complir també aquesta funció, ho fa des de la percepció de la persona, de manera que la fa sentir la mateixa persona, li aporta la sensació de continuïtat psicològica, de coherència personal a

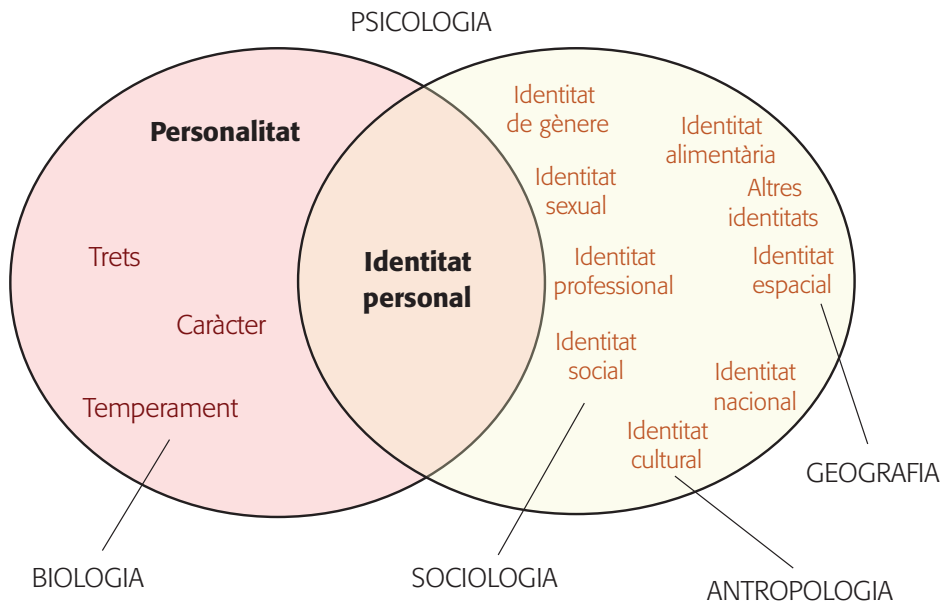

FIGURA 2. Representació gràfica conceptual aproximada de la identitat personal com a intersecció entre la personalitat i els diferents vessants de la identitat, amb algunes connexions amb altres disciplines.

través del temps. El paper de la identitat dins de la literatura científica sobre personalitat (17 revistes a la *Web of Science*) no és gaire rellevant, tot i que autors reconeguts com McAdams *et al.* (2021) en reivindiquen la importància. Al mateix temps, com comentàvem en l'apartat anterior, la identitat ve sovint seguida d'una sèrie inacabable d'adjectius que fan referència a aspectes que s'allunyen semànticament de la personalitat (per ex., identitat nacional o identitat espacial). Hem intentat representar en la Figura 2 els àmbits conceptuals d'aquests vessants de la identitat juntament amb la personalitat.

La perspectiva constructivista

Una altra manera d'entendre els conceptes d'identitat i de personalitat és fixar-nos en el punt de mira, la perspectiva des de la qual es duen a terme els seus estudis, i la posició epistemològica en què es basen. Els estudis que representen el corrent principal dins de la psicologia de la personalitat solen assumir una posició objectivista segons la qual és possible captar i mesurar les veritables dimensions

de la personalitat, els trets bàsics en què les persones ens assemblen o diferim (per ex., l'extraversió o l'apertura a l'experiència), independentment del que pensi la persona sobre aquell tret. En canvi, l'aproximació en què molts treballem en l'estudi de la identitat parteix d'una posició constructivista (per ex., Feixas i Villegas, 2000) segons la qual actuem, sentim i pensem respecte d'una realitat construïda (vegeu Riba, 2015, per a una anàlisi crítica sobre l'objectivitat en les ciències socials). Així, la identitat personal seria la construcció que faig de mi mateix, encara que no sempre sigui de forma explícita ni conscient. Segons la perspectiva constructivista, que també és hermenèutica, en cada moment de la nostra existència la nostra principal activitat mental és interpretar els esdeveniments. Ho fem amb un conjunt d'esquemes cognitius que hem anat construint al llarg de la nostra història i que constitueixen el nostre «mapa mental», el qual ha anat sorgint amb les interpretacions que hem fet progressivament dels esdeveniments culturals, socials i relacionals de tota mena que ens hem trobat en el decurs de la nostra existència.

Per a alguns destacats psicòlegs del segle xx, com Jean Piaget (per ex., 1937), el desenvolupament dels esquemes cognitius que permeten a nenes i nens entendre la realitat va ser objecte d'un valuós i ampli projecte de recerca que assumia explícitament aquesta posició constructivista. Com a tret característic, es defensa que el coneixement no és una còpia de la realitat sinó que ve determinat pels esquemes de la persona, uns esquemes que es van transformant amb el curs del desenvolupament humà. També alguns altres psicòlegs com George A. Kelly (1955), que va treballar en l'àmbit de la personalitat i la psicoteràpia, i a qui dec bona part de la meva inspiració, han contribuït de forma substancial a la comprensió dels éssers humans com a constructors de la realitat. Però aquestes veus no representen el gruix de les aportacions de la psicologia de gran part del segle xx, que han estat formulades des de l'objectivisme (Riba, 2015). Tanmateix, a les acaballes de segle, i en començar el segle xxi, els avenços en les neurociències (vegeu, per ex., Camí, 2021; 2022; Clark, 2013; Friston, 2018) van deixar clar que el sistema nerviós, el cervell en particular, té com a funció principal adaptar-nos a l'entorn (en gran part social) i ajudar-nos a trobar el nostre camí en un món complex, més que representar la realitat de manera precisa (una tasca amb un cost cognitiu inassolible i, al capdavant, impossible). Com conclou Camí (2022, p. 10), «la utilitat, doncs, preval sobre la precisió», amb tots els avantatges i les limitacions que això suposa (per ex., els biaixos cognitius).

De fet, el constructivisme com a corrent de pensament, precedit per filòsofs com Kant, Vico i la fenomenologia, va prendre força durant la dècada dels vuitanta del segle passat molt més enllà de les aportacions de la psicologia, nodrit per les noves teories de la física teòrica i quàntica, la filosofia de la ciència, especialment Lakatos (1970) i Popper (1963), i protagonitzat per biòlegs com Maturana i Varela (per ex., 1980), per més endavant donar lloc al construccionisme social (per ex., Gergen, 1991; 2009), tan influent en l'àmbit de les ciències socials. Tanmateix, la

psicologia no ha assumit d'una forma explícita i generalitzada el seu gir vers una epistemologia de base constructivista. La meua apreciació, per descomptat no pas objectiva, però sí volgudament rigorosa, és que la psicologia ha esdevingut durant aquest segle XXI plenament constructivista en els seus plantejaments, no pas per haver-se fet ressò del moviment constructivista interdisciplinari que he descrit a grans trets, sinó per les aportacions concloents de les neurociències sobre el sistema nerviós i la percepció, també esmentades breument més amunt.

La rellevància del constructivisme per al nostre argument sobre la identitat ve donada perquè posa l'èmfasi en els processos humans de construcció de la realitat com a element clau per comprendre l'activitat humana. En efecte, si la realitat ha de ser construïda, ens interessa estudiar com els éssers humans anem creant i modificant amb l'experiència els esquemes interpretatius que ens permeten atorgar significat al «jo» i a la realitat que l'envolta, especialment el món relacional i social (d'interès per a la psicologia i les ciències socials). Em refereixo a allò que alguns neurocientífics anomenen «el model intern que la persona empra per a comprendre el món» (Camí, 2022, p. 12), i al que alguns biòlegs anomenen correlacions internes o sistema de connexions entre cèl·lules sensorials i disposicions motores establertes per l'experiència (Maturana i Varela, 1980).

En la psicologia, per referir-se a aquest model intern amb què donem significat a l'experiència, va ser Barlett (1932) qui va fer servir la noció d'**esquema** per explicar els resultats dels seus experiments amb la percepció i la memòria. Va comprovar que els esquemes filtren i organitzen la nostra experiència del món, i que els records no són còpies de la realitat ni reproduccions acurades de l'esdevingut, sinó que les persones els reconstruïm activament en funció dels nostres esquemes. Vull tornar a destacar l'aportació de Piaget (per ex., 1937), qui va emprar el terme «esquema cognitiu» per referir-se a les representacions mentals que els infants construeixen d'objectes o conceptes, i va establir que el desenvolupament humà implica l'evolució i l'enriquiment d'aquests esquemes. Més endavant, aquest terme s'ha anat usant de manera força generalitzada en tota la psicologia i també en la psicoteràpia (per ex., Beck *et al.*, 1979; Young *et al.*, 2003). Molt relacionat, el terme de **model operatiu intern** sobre el jo i els altres va ser proposat per Bowlby (1973), que afirma que es forma a partir de les experiències de vinculació afectiva (*attachment*) dels infants i que esdevé fonamental en com representem les nostres relacions afectives al llarg de tot el curs de la vida. Però, a parer nostre, va ser Kelly (1955) qui va aportar un model teòric més coherent i articulat sobre com es creen i s'estructuren els nostres esquemes interpretatius; alhora, la seva teoria ens permet entendre els processos de canvi d'aquests esquemes, una comprensió sorgida després de molts anys d'estudiar amb detall i amb pocs prejudicis la pràctica psicoterapèutica. Considerava la sala de teràpia com un laboratori tan bo per entendre les subtileses del funcionament humà com els laboratoris de psicologia experimental.

Els constructes personals

Les teories que hem anat fent els científics en les diferents disciplines, de les més naturals a les més socials, tenen en comú un tret essencial: estan constituïdes per **constructes teòrics**. Àtom, molècula, planeta, cohesió social, ètnia, producte interior brut, depressió, psicosi, i tants i tants d'altres, són constructes teòrics. La paraula *constructe* indica que no es tracta d'un tros de realitat, d'una veritat absoluta, sinó d'una construcció humana, la utilitat de la qual ha de venir sustentada en els paràmetres de validesa i fiabilitat que s'hagin establert en cadascuna de les respectives disciplines. Els trets de personalitat (per ex., extraversió, impulsivitat, apertura a l'experiència) són també constructes teòrics, però Kelly (1955) es proposa basar el seu enfocament de la personalitat i la psicoteràpia en els constructes que empen les persones que ens consulten (sovint anomenades *pacients* o *clients*). En la seva experiència clínica, va detectar que totes les persones, infants o adults, cultes o analfabets, tenim «teories personals», o sigui que en essència funcionem igual que els científics, tot i que les nostres observacions poden adquirir el rang de *teoria* sense que hagin passat tests empírics estàndard de validesa i fiabilitat. Aquestes teories personals també estan fetes d'uns constructes que Kelly (1955) va anomenar «constructes personals» per distingir-los dels constructes teòrics, propis de les teories científiques. En els dos volums en què desenvolupa la seva obra magna, Kelly (1955) formula una mena de *metateoria*, una teoria sobre com els éssers humans construïm (i reconstruïm) les nostres teories personals, el mapa amb el qual percebem, interpretem i operem en la realitat. Com succeeix amb totes les teories, llur funció principal és explicar i donar sentit a la realitat i generar prediccions sobre els esdeveniments amb què ens anem trobant. Per a Kelly (1955), aquestes prediccions, no necessàriament conscients o de naturalesa verbal, serveixen per afrontar cada moment de la nostra experiència, i es veuen validades o invalidades pels esdeveniments o, més ben dit, per com els interpretem. Això ens permet revisar les nostres teories personals, enriquir-les, aprendre, desenvolupar-nos, créixer, però també alimentar els nostres prejudicis, si no tenim prou en compte allò que invalida les nostres teories i les mantenim sense variació tot i haver-se demostrat invàlides (un procés que Kelly, 1955, va anomenar *hostilitat*). Així, cada moment de la nostra experiència es pot entendre com un experiment en què es posen a prova les nostres construccions, i també com una oportunitat per al canvi i el desenvolupament humà.

Els constructes personals són els components del nostre model explicatiu de la realitat. Són dimensions de significat que resulten de la captació d'una diferència, i per aquest motiu els representem amb dos parells d'oposats (per ex., «tímid-sociable», «fred-calent»). Sorgeixen a partir de la diferència: en un context ple de persones relativament «tímides», quan la persona nota la diferència d'un

altre que és «sociable» pot començar a adonar-se que els primers eren «tímids». En un ambient de bona temperatura, l'entrada del fred fa notar una diferència i es pot entendre la temperatura que teníem abans com a «càlida». El coneixement, tant del món social com del món físic, es genera a partir de la diferència. I aquestes diferències, en ser captades per la persona (per pura observació o per la narrativa de la família, l'escola, els mitjans de comunicació o les xarxes socials), s'incoporen al seu mapa personal, anomenat per Kelly (1955) el **sistema de constructes personals** (SCP). Es tracta d'un conjunt de constructes, o sigui de distincions que hem fet en la nostra experiència, interconnectats, formant una xarxa amb diferents graus de jerarquia. Hi ha constructes anomenats perifèrics que reflecteixen distincions molt sensorials, com «fred-calent» (o les diferents formes que poden adoptar els ulls, boca, celles, etc.), altres de més nivell jeràrquic (amb major grau de significat com «li agrada el que dic», «està enfadat», etc.) i els que reflecteixen les característiques de personalitat i morals percebudes (per ex., «tímid-sociable», «bona persona-dolent», «fort-feble»).

Si el SCP té una disposició jeràrquica, ens podem preguntar què és el que hi ha al capdamunt, allò que organitza tot el sistema. Per a Kelly (1955), es tracta dels **constructes nuclears** (*core constructs*). Etimològicament, són el *cor* del sistema i li atorguen sentit (també a la vida de la persona). Mentre que el SCP es va revisant amb l'experiència, els constructes nuclears tenen la funció de mantenir el sistema, de donar-li continuïtat i consistència a través del temps i permetre que puguem projectar-nos vers l'esdevenidor. A diferència dels constructes de menor grau jeràrquic, són molt resistents al canvi atès que la seva invalidació podria fer trontollar la coherència del SCP. Kelly (1955) considera que els constructes nuclears constitueixen la identitat de la persona. Així, aporta la primera conceptualització de la identitat personal en el context d'una teoria més àmplia sobre el funcionament humà, la qual cosa resulta interessant no només en l'àmbit teòric, sinó també en el metodològic i el tecnològic.

PERSPECTIVES TEÒRIQUES SOBRE LA IDENTITAT PERSONAL

Un gran nombre de textos consultats sobre el si mateix (*self*) i la identitat declaren en la seva primera pàgina la dificultat per definir aquest concepte, amb adjectius com *relliscós*, *escapadís* o *vague*. Potser per això, Codina (2005) proposa abordar-ho des de la complexitat i la lògica borrosa. Sullivan (1953), alhora que considera el sistema del si mateix (*self-system*) «enormement important» per entendre les relacions interpersonals (coincideixen en això molts altres autors com Rogers, Epstein, Snygg i Combs), no el considera una entitat, una regió de la ment o el cervell, ni una instància (com el «jo» de la psicoanàlisi), sinó un concepte

explicatiu dinàmic. Per altra banda, no cal estar en el món acadèmic per adonar-se de la importància i centralitat de la identitat personal. Hom entén que la sensació subjectiva de ser «jo», allò que en diem sentit d'identitat, es dona per suposada (excepte en situacions de l'àmbit clínic en què aquesta sensació no hi és, la qual cosa dona lloc a la sensació de caos, pànic, o bé buidor). Ho entenem com allò que defineix o caracteritza una persona. De fet, la paraula *identificar* té la mateixa arrel etimològica, que fa referència al fet de ser un mateix, el mateix en diferents circumstàncies i moments temporals, una propietat coneguda també com a *ipseïtat*.

El tema de la identitat ha interessat pensadors durant segles, tant del món oriental com de l'occidental (vegeu la revisió de Leary i Tangney, 2012). En el context de la filosofia, destaquem les aportacions de Locke, Hume i Kant, però aquí ens centrarem en com s'ha abordat la identitat des de la psicologia. Ja a les acaballes del segle XIX, va ser William James (1890) qui va escriure sobre la consciència de ser un mateix en els seus *Principis de psicologia*, d'un cert valor fundacional, almenys per a la psicologia dels Estats Units. Va deixar establerta així la importància del tema i llur legitimitat com a àrea d'estudi dins de la psicologia (tot i que després el conductisme es va encarregar de relegar-lo del corrent principal i del discurs acadèmic dominant durant diverses dècades). També cal esmentar George H. Mead (1934), a cavall entre la psicologia i la sociologia, considerat per molts el fundador de la teoria de l'interaccionisme simbòlic i de la psicologia social. Ambdós, James i Mead, per conceptualitzar el si mateix van emprar la distinció entre el «jo» que actua i experimenta i el «jo» (*me*) que l'observa i l'avalua. El primer és el subjecte que esdevé objecte per al segon. Aquesta distinció posa en relleu la importància de l'autoconsciència i el coneixement d'un mateix (*self-knowledge*), amb moltes implicacions, tant teòriques com per a la pràctica de la psicologia i l'educació.

Entrant ja de ple en el segle XX, la psicoanàlisi va regnar com a model teòric i com a enfocament psicoterapèutic en la primera meitat, amb una influència que va anar davallant en la segona. Aquí el tema de la identitat se centra en el «jo» com a instància intrapsíquica que malda per gestionar la lluita entre les pulsions («Id/Allò») i les normes i la imatge ideal internalitzades durant el procés de criança («Superego»), una dinàmica molt relacionada amb els mecanismes de defensa. Més recentment, algunes evolucions de la psicoanàlisi han emfatitzat el paper del si mateix (Kohut, 1971) i també dels models operatius interns sobre el jo i els altres que es formen en els diferents estils de vinculació afectiva (Bowlby, 1973). Cal destacar també la utilitat que ha mostrat en la comprensió del desenvolupament i evolució de la identitat, el concepte d'**identificació**, emprat des de fa dècades de forma generalitzada en el llenguatge comú i del qual deriva el concepte de *contraidentificació*, a parer meu de gran interès i molt compatible amb la bipolaritat dels constructes personals.

La identitat com a procés evolutiu

També sorgeix de la psicoanàlisi la teoria del desenvolupament psicosocial d'Erik Erikson (1951; 1968) que va més enllà de les etapes inicials plantejades per Freud i comprèn tot el cicle vital. Estableix una sèrie d'etapes i, en cadascuna, la persona ha d'afrontar una tasca per a la maduració psicològica. Situa l'establiment de la identitat a l'adolescència, moment en què les persones, segons aquesta teoria, explorem el món amb diferents rols, creences i valors per tal d'entendre qui som. Per descriure aquesta lluita interna Erikson (1951) va proposar el concepte «crisi d'identitat», que després ha estat emprat a bastament per referir-se també a períodes posteriors del desenvolupament personal. Si aquest procés acaba amb una confusió de rols, pot donar lloc a molt de sofriment i a una sensació d'incertesa i desequilibri, juntament amb dificultats d'encaix social. També pot donar lloc a una resolució exitosa en la qual la persona assoleix un sentit d'identitat clar, coherent i estable que li permeti confiar en el seu futur i sentir que pertany a una comunitat o grup social. Erikson (1959) considera la identitat com el resultat de la integració de les identifications realitzades durant la infància, però crec que ho podríem estendre a tot el curs de la vida i tenir en compte també les contraidentifications.

Les formulacions inicials d'Erikson han tingut continuïtat amb les aportacions d'altres autors com James Marcia (1966), qui va proposar quatre categories per entendre l'estat de la identitat d'adolescents i joves.

— **Identitat difusa:** és un estat que no comporta ni exploració ni compromís, sense gaires valors que permetin aportar un sentit d'identitat.

— **Identitat precipitada** (*foreclosed*): manifesta una identitat definida i compromesa amb uns valors i rols (sovint parentals), però assolida sense gaire exploració ni qüestionament del si mateix, ni dels altres, ni de l'ordre establert.

— **Identitat demorada:** reflecteix un estat identitari en el qual la persona no s'ha compromès amb rols i valors, i persisteix en activitats exploratòries diverses i no gaire sostingudes en el temps.

— **Identitat aconseguida:** fa referència a l'assoliment d'un compromís amb un conjunt de valors i rols socials com a resultat d'un procés d'exploració actiu i potser no exempt de períodes crítics.

Aquest model dels estats d'identitat ha aportat un marc conceptual per classificar persones joves i associar la tipologia en què s'insereixen amb diferents resultats evolutius i de tota mena. Per exemple, s'ha trobat que aquells adolescents que tenien una identitat difusa evitaven afrontar els seus problemes i dificultats (Berzonsky, 1989) i que els que la tenien precipitada eren més rígids i intolerants (Berzonsky i Neimeyer; 1988; Marcia, 1966).

Com es pot veure, aquesta tradició proporciona un enfocament a l'estudi de la identitat que s'assembla a l'enfocament dels trets de personalitat. Són categories o constructes teòrics que permeten classificar la gent, sense tenir en compte la perspectiva o el punt de vista de les persones que són categoritzades. Es creu que aquests trets (per ex., ser extravertit o obert a l'experiència) són característiques reals de la persona, o estats en els quals es troba (per ex., identitat difusa), que defineixen com és realment, independentment de les percepcions o creences sobre si mateixa. En canvi, han sorgit altres enfocaments que consideren el si mateix i la identitat com a creences, esquemes o, com dèiem en l'apartat anterior, constructes de la persona.

Els esquemes d'identitat

La idea que la identitat personal està formada per un subconjunt dels esquemes amb què interpretem la realitat social ha agafat força des de finals del segle xx. Markus (1977) va suggerir que una gran part de la informació que processa una persona és rellevant per a si mateix, i va anomenar **autoesquemes** (*self-schemata*) les estructures cognitives que seleccionen i organitzen aquesta informació. Es tracta de les representacions mentals o generalitzacions cognitives que hem construït sobre nosaltres mateixos a partir de les experiències socials viscudes, i serveixen de base per a valoracions, inferències, decisions i prediccions sobre el nostre futur. També per aportar consistència sobre com les persones processen la informació. Tot i que poden canviar, els autoesquemes solen ser resistents al canvi a partir de desatendre informació inconsistent o que els contradigui. Diversos autors han fet formulacions similars o compatibles (p. ex., Epstein, 1973; Horowitz, 1991). Segons conclouen Klein i Nichols (2012):

La recerca realitzada en les darreres dècades aporta evidències que el sistema de memòria semàntica conté un subsistema específic que emmagatzema informació sobre la personalitat pròpia en la forma de trets generalitzats (per ex., el si mateix: habitualment tossut). Aquests trets sumaris formen una base de dades d'accés ràpid que proporciona respostes ràpides per als processos de decisió [...]. Aquest sistema proporciona un sentit de si mateix [a la persona] (pàg. 691).

Markus i Nurius (1986) plantegen que entre aquestes representacions sobre nosaltres mateixos se'n troben algunes sobre el «jo que vull esdevenir» o el «jo que temo arribar a ser», i que tenen un paper com a incentius de les activitats que emprenem i ens proporcionen imatges sobre el nostre futur que són influents en com interpretem la realitat interpersonal en el present. De forma paral·lela, i influït pel pensament de Kelly, Brian Little (p. ex., 1983) va desenvolupar una línia de recerca sobre els projectes personals i el seu paper a l'hora d'entendre l'activitat humana.

La identitat múltiple

Un canvi que reflecteix la noció d'autoesquemes respecte d'enfocaments anteriors rau en el plural de la seva expressió. La concepció de *la* identitat, *el* si mateix (*self*), o l'autoconcepte ja no és tant en singular com que es formula en termes que possibiliten la **multiplicitat del si mateix** (*multiple selves*), la qual s'allunya d'una concepció d'entitat unitària i compactada que semblava haver imperat fins aleshores. Relacionant-ho amb el tipus de societat complexa i canviant que caracteritza els nostres temps (Bauman, 2000, la va catalogar de *líquida*), Gergen (1991) defensa que un si mateix fluid i diferenciat resulta més adaptatiu. Certament, cada vegada més es tendeix a considerar la identitat i el si mateix com a estructures diverses, complexes i que poden estar més o menys ben integrades segons les persones i el seu procés de desenvolupament (p. ex., Elster, 1987; Lester, 2010). Com afirmen Markus i Wurf (1987), algunes representacions del si mateix que formen l'autoconcepte són cognitives, i d'altres, més afectives; algunes poden ser molt verbals, d'altres, imatges, o de naturalesa sensoriomotriu; poden ser del si mateix actual, del passat, del futur i de les possibilitats que ofereix l'esdevenidor. Però en un moment donat, només un subconjunt d'aquestes representacions està activat per interpretar l'experiència i organitzar la conducta.

Tot i no representar la concepció predominant, la multiplicitat del si mateix és una qüestió que ha anat sortint de diverses maneres en contextos teòrics diversos. Ja Mead (1934) deia que hi ha tants *si mateix* com rols socials. Altres autors parlen de facetes o aspectes del si mateix (p. ex., McConnell, 2011) i tenim un bon gruix de propostes molt orientades a la psicoteràpia que parlen d'*estats del jo* (Berne, 1961; Watkins i Watkins, 1997), *estats mentals* (Horowitz, 1987), *parts* (Schwartz, 1995) o, fins i tot *subpersonalitats* (Rowan, 1990). Altres autors sustenten aquesta multiplicitat amb la recerca neurocomputacional (Dulberg *et al.*, 2023; Frank, Cohen i Sanfey, 2009) i les neurociències (p. ex., Klein i Gangi, 2010; Reinders *et al.*, 2003). Cal destacar també la teoria del si mateix **dialogic** (per ex., Hermans i Kempen, 1993; Monereo, *et al.*, 2021), inspirada parcialment en el pensament de Bakhtin (1929/1973) i en el sentit que Freire (1970) va donar a aquest terme. També aquí el si mateix és múltiple, construït en el context d'una diversitat de diàlegs interns entre diferents veus que reflecteixen diferents posicionaments identitaris.

Tots aquests enfocaments trenquen amb la idea d'un si mateix com una estructura unitària, el «vertader si mateix» (*true self*), i el consideren com si fos una comunitat (Mair, 1977), un petit nombre d'individus (cadascun amb la seva personalitat i els seus objectius) que han estat construïts a partir de la interacció social i tenen relacions entre ells mentre comparteixen el mateix cos, cadascun essent portaveu d'una posició o un rol. Aquest punt de partida planteja la qüestió de com

es relacionen aquests «individus» o «parts» entre ells i en les interaccions socials. Ens podem trobar, doncs, tant situacions harmòniques com veritables conflictes interns i, en general, es vincula la salut i el benestar mental amb les primeres. Pel que fa als conflictes interns, es considera que, com els externs, són inevitables i part de la vida si s'experimenten de forma transitòria i s'aconsegueixen resoldre (p. ex., Feixas, 2015; 2022; Festinger, 1957; Kelly, 1955; Lauterbach, 1996; Riediger i Freund, 2008). Fins i tot, hi ha autors que plantegen que la diferenciació i diversitat entre les parts aporten flexibilitat o complexitat a les relacions interpersonals mentre que els enfocaments més unitaris hi veuen una amenaça al funcionament integrat de la ment, amb el risc de desenvolupar un trastorn mental (p. e., Spanos, 1994).

La identitat narrativa

De la mateixa manera que podem considerar l'autoconsciència i el sentit d'identitat com uns processos que ens caracteritzen com a éssers humans, també hem anat desenvolupant una capacitat per elaborar i processar narratives sense la qual no podríem entendre la vida cultural, social i personal de la humanitat. Com reflexiona Bruner (1986), organitzem el sentit de la vida i de les coses que ens passen, dels records, plans i il·lusions en forma d'**històries** o relats. Així, ens convertim en autors (sovint coautors) i protagonistes de les nostres pròpies narratives. I justament és aquesta capacitat narrativa la que ens permet gestionar la multiplicitat del si mateix d'una forma integrada.

Construïm històries per als nostres diàlegs interns emprant narracions socialment construïdes per donar forma i significat al flux de la nostra experiència. En aquestes històries reflectim una determinada organització temporal dels esdeveniments i una **trama narrativa** que relaciona de manera significativa passat, present i futur. Alhora, les històries contenen personatges, protagonistes i antagonistes, que ostenten diferents posicions, sovint oposades o confrontades. El tema d'una narració serveix per ressaltar alguns fets per sobre d'altres. En la narrativa es descriuen fets que es van teixint en un fil de continuïtat que inclou també **girs narratius** (*turning points*) que articulen episodis aparentment inconnexos, diferents i sovint contradictoris, en una trama coherent en relació amb «qui soc jo». Així ho posa de manifest McAdams (p. ex., 1985; 1993; 2006) quan defensa que les persones construeixen la seva identitat narrativa de forma continuada incorporant en una història de vida (explícita o implícita, diria jo) els records autobiogràfics més significatius, alhora que s'hi van integrant els nous i episodis del present i les anticipacions del futur (Kelly, 1955). Les històries aporten coherència, atorguen sentit a esdeveniments que altrament restarien fragmentats i dispersos en

l'espai i el temps. I això mateix fan respecte del si mateix, la qual cosa ens pot proporcionar un sentit d'identitat i continuïtat personal, ens pot permetre donar sentit a la vida i viure-la amb propòsit, allò que en psicologia positiva es coneix com a benestar eudaimònic (Bauer *et al.*, 2008).

Aquesta funció integradora que tenen les històries, en les quals som alhora protagonistes i (co)autors, es manifesta de manera molt visible en la necessitat que senten algunes persones d'escriure la seva autobiografia, o bé un diari, activitats que s'han demostrat molt saludables (p. ex., Pennebaker, 1997), tot i que més sovint i des dels inicis de la humanitat, ho fem en la forma de relats orals. Actualment, en aquesta era tan digital en què vivim, podem ser creadors d'històries i publicar-les en modalitats molt diverses i d'ampli abast mitjançant internet. Així, es posa en joc la presentació social de moltes persones en la cerca per trobar un lloc en l'entorn social en el qual viuen. La història que contem configura un espai social amb una determinada estructura en què hi poden haver herois i heroïnes, vilans i vilanes, víctimes, salvadors i salvadores, i altres rols amb els quals representem els altres i a nosaltres mateixos, que es combinen amb una successió de fets que aporten evidències d'aquestes representacions. En relació amb la identitat, el que importa és que ens permeten experimentar un **sentit de continuïtat psicològica**, de sentir-me «jo» en tots aquests episodis recordats i narrats, en totes les nostres «parts», «veus» o «subpersonalitats» (McLean *et al.*, 2007). És precisament la capacitat narrativa de la ment humana la que permet articular i integrar coherentment tots aquests fragments, cosa que influeix en el benestar de les persones (p. ex., Reese *et al.*, 2011). Però quan aquesta tasca integradora no està ben resolta, pot generar problemes de salut mental que s'han posat de manifest en molts estudis i publicacions (p. ex., Mullins *et al.*, 2024; Vanden Poel i Hermans, 2019). Cal destacar també que les alteracions de la identitat consten com a criteri diagnòstic per als trastorns límit de personalitat i dissociatius. Fins i tot, alguns autors ho consideren un tret central de la psicosi (p. ex., Linares, 1996; Sass i Parnas, 2003; vegeu-ne la revisió sistemàtica de Henriksen *et al.*, 2021) i hi ha un gran consens a dir que les alteracions en el sentit d'identitat són comunes en bona part dels trastorns psicològics. D'una manera o altra, la majoria de les intervencions psicològiques en problemes de salut mental treballen per reconstruir el sentit d'identitat per tal que sigui viable (p. ex., Feixas, 2022) i, en concret, la teràpia narrativa es basa a potenciar precisament aquesta capacitat integradora de la narrativa (p. ex., White i Epston, 1990).

En ple segle XXI, i des d'una perspectiva fenomenològica de la psiquiatria, Sass i Parnas (2003) han endegat una línia de recerca adreçada a comprendre amb més detall les alteracions identitàries en la psicopatologia. Consideren que una gran part dels trastorns psicològics involucren alteracions de la identitat narrativa, composta pels esquemes i històries que la persona ha anat creant en el decurs de

les seves interaccions socials, tal com ho hem descrit en els subapartats anteriors, molt influïda pel llenguatge i la cultura, i basada en la memòria autobiogràfica (aquí trobaríem també nocions com el concepte, la imatge o el coneixement d'un mateix). Aquest sentit d'identitat pressuposa l'existència d'un subjecte que experimenta i que és pres com a objecte del coneixement per part del «jo observador» que opera com a identitat narrativa. Aquesta existència com a subjecte s'anomena **jo mateix mínim** (*minimal self*) i també rep altres denominacions: sensació de ser jo mateix (ipseïtat), jo mateix bàsic/nuclear (*core*), jo mateix primari, jo mateix que viu l'experiència (*experiential self*) (Nelson *et al.*, 2014). Aquest jo mateix es basa en la representació cerebral continuada (implícita o explícita) de l'estat del nostre cos i la nostra ment moment a moment, emergeix en la consciència de l'aquí i ara, i no es basa en el record ni en les anticipacions com fa la identitat narrativa, també dita autobiogràfica (Damasio, 2000). Aquest jo mateix mínim ens aporta la perspectiva en **primera persona**, aquesta sensació coneguda i continuada de ser jo qui està vivint ara mateix aquesta experiència, independentment del seu contingut. És una presència prèvia a qualsevol reflexió, una condició prèvia i necessària per a la construcció personal, social o cultural de la identitat personal, que aquests autors anomenen narrativa. Podem assimilar aquesta distinció entre el si mateix mínim o bàsic i la identitat narrativa amb la distinció que feia James (1890) entre el jo que experimenta i el jo que observa. Ell va proposar que el primer no fos objecte d'estudi per a la psicologia i el va situar en el terreny de la filosofia, mentre que atorgà a la psicologia tot el protagonisme en l'estudi del jo que observa, i genera un coneixement sobre un mateix que té una gran rellevància per entendre el comportament humà. Tanmateix, el grup de Sass i Parnas (2003) planteja que en l'esquizofrènia és precisament el si mateix mínim el que està alterat, mentre que en els altres trastorns el si mateix que hi està implicat és la identitat narrativa (Henriksen *et al.*, 2021).

La identitat personal en cerca d'un marc conceptual i operatiu

La literatura científica sobre el tema del si mateix i la identitat és immensa, i el que hem explicat fins ara és només una revisió necessàriament limitada, però que ens pot servir per plantejar la conveniència de trobar un enfocament teòric que impulsi una línia de recerca que permeti l'avenç del coneixement en aquest àmbit. He trobat en la teoria dels constructes personals (Botella i Feixas, 1998; Feixas i Villegas, 2000; Kelly, 1955; Procter i Winter, 2020) aquest marc conceptual i operatiu. Em resta justificar aquesta elecció, n'exposo seguidament les raons.

En aquesta teoria, la identitat no és una instància o un objecte psicològic diferenciat, sinó que forma part del conjunt d'esquemes (constructes) amb què la

persona interpreta els esdeveniments. S'integra dins del procés de percebre i organitzar l'experiència moment a moment. Aquests esquemes s'organitzen en el SCP, que pot ser més o menys ric i complex segons les persones i el seu moment evolutiu, i s'organitza de forma jeràrquica. La identitat no s'estructura com un subconjunt d'aquests esquemes, sinó que ve definida pels constructes més superordinats del sistema, aquells que en constitueixen el nucli. Però tot i definir la identitat, aquests mateixos **constructes nuclears** no s'empren només per entendre el jo mateix. Resulten també clau per interpretar i predir els altres i, per tant, per estructurar les relacions interpersonal. Determinen la manera com afrontem els esdeveniments. I això respon també al fet que els constructes els crea la persona traçant distincions a la seva experiència, que se situa principalment en el terreny de la interacció familiar i social, i incorporant els constructes que venen incrustats en les narratives familiars, socials i culturals que l'envolten, així com aquelles que la persona genera i en què participa activament.

El SCP no és una estructura estàtica i inamovible. Com dèiem, es va formant, revisant i creixent amb l'experiència, de caràcter essencialment interpersonal (d'aquí ve la importància de les primeres relacions de vinculació afectiva). La seva capacitat per anar integrant les noves experiències és una característica fonamental del sistema. Però al mateix temps que canvia amb l'experiència, el sistema la interpreta i l'organitza seguint un principi segons el qual protegeix d'invalidació els constructes nuclears, proporcionant així la continuïtat psicològica que caracteritza al sentit d'identitat. Això no impedeix cert grau de canvi en aquests constructes, que poden canviar igual que tots els altres (el canvi és més fàcil i probable com més perifèrics siguin els constructes). Però aquests canvis en la identitat han de procedir d'una forma molt delicada (ho sabem bé els psicoterapeutes), de manera que el canvi en un constructe nuclear permeti validar encara més altres constructes. Aquests canvis suposen girs narratius en la història que la persona es conta a si mateixa i als altres. Si ocorren massa sobtadament i involucren molts constructes del nucli del sistema, allò que anomenem invalidació massiva, poden portar al col·lapse. El sistema fa fallida perquè deixa d'acomplir la seva funció principal: permetre la comprensió i anticipació dels esdeveniments. Si això ocorre, la persona no pot entendre res del que li passa i el futur se li presenta com un magma força caòtic i incert. Aquesta funció d'autoprotecció és essencial per entendre la dinàmica del canvi de les persones (extrapolable a les organitzacions socials), especialment per entendre la **resistència al canvi**. En efecte, el nostre sistema de significats, i en especial el nostre sentit d'identitat, tenen com a finalitat principal poder posar ordre, comprendre i anticipar els esdeveniments; dit altrament, **reduir la incertesa** inherent a la nostra naturalesa humana (a diferència dels déus, que se solen concebre com a omniscients en la gran majoria de les religions).

Aquesta funció principal del SCP, la d'optimitzar la nostra capacitat predictiva, no s'ha d'entendre com una qüestió estrictament cognitiva, intel·lectual o mental. Ans al contrari, està directament relacionada amb el nostre funcionament emocional. De la mateixa manera que una alta sensació de predictibilitat ens aporta sensació de seguretat i un cert benestar, Kelly (1955) defineix l'ansietat (present en gairebé tots els trastorns psicològics i en moltes situacions humanes no relacionades amb la psicopatologia) com el fet de prendre consciència que el nostre SCP no és capaç d'entendre els esdeveniments ni d'anticipar-los. De fet, cada moment de la nostra existència es pot concebre com un experiment en el qual les nostres hipòtesis es posen a prova, podent resultar confirmades o *desconfirmades* (segons com interpretem l'esdeveniment). Aquestes *hipòtesis* estan formades pels nostres constructes, i si n'inclouen de nuclears poden activar les nostres emocions. En efecte, la invalidació d'aquests constructes activa la psicofisiologia de manera que la persona experimenta emocions desagradables, com la tristesa o la ràbia. De la mateixa manera, la validació dels constructes nuclears genera emocions agradables com la satisfacció o la joia. Aquí és important assenyalar que aquestes *hipòtesis* no són necessàriament conscients ni conceptuals o intel·lectuals. Es tracta de les unitats de significació i coneixement que representen els constructes personals. I en aquesta proposta, el coneixement (especialment el coneixement del si mateix) és cognitiu per la seva etimologia (*cognoscere*) però no pel sentit habitual del terme, contraposat a allò emocional. El nostre sistema de significats és una estructura (SCP) que regula tant els pensaments com les emocions (i les accions) que s'esdevenen en el procés de viure. Ens allunyem així de plantejaments hedonistes (per ex., Epstein, 1973) que defensen que el sistema es regula per la cerca del plaer i l'evitació del dolor. Certament, si el nostre SCP es veu invalidat sentim emocions doloroses i si es veu validat, les emocions són plaents, però el que regeix el sistema és més aviat la cerca de significat, la persecució d'una comprensió de la realitat que ens permeti predir-la, i especialment comprendre qui som cadascú de nosaltres i tenir la sensació que podem anticipar el nostre ser jo mateix en el futur, allò que Sartre (1943) va descriure com el **projecte existencial** (vegeu Villegas, 1982).

Per altra banda, el SCP pot assolir diversos graus de diferenciació i complexitat, o bé ser més aviat monolític, alhora que pot presentar diferents graus de fragmentació fins al punt de reflectir una multiplicitat de veus o parts del si mateix en diàleg, amb més o menys grau de conflicte entre elles, i funcionar com una comunitat (Mair, 1977). Aquesta tensió essencial entre la cerca de consistència interna del sistema, la que ens atorga el sentit de coherència personal, i la multiplicitat del si mateix, és una dimensió crucial en la dinàmica del funcionament del SCP.

Finalitzo l'exposició de motius de la meua elecció teòrica amb un argument que va més enllà dels aspectes teòrics per abastar també la qüestió dels mètodes de recerca. En les darreres cinc dècades, una bona colla d'investigadors hem realitzat estudis empírics per analitzar el SCP de poblacions ben diverses, no només amb diferents trastorns mentals sinó també en àmbits ben diversos de les ciències socials i en altres àrees d'aplicació. Aquesta tasca col·lectiva, multidisciplinària i multinacional ha donat lloc a més de 3.000 publicacions (Saúl *et al.*, 2013; López-González, 2016) que han permès desenvolupar els instruments originalment proposats per Kelly (1955), generant nous dissenys metodològics i incorporant les possibilitats que ofereixen els avenços estadístics i tecnològics que han anat sorgint.

LA RECERCA EN IDENTITAT PERSONAL

No pretenc dur a terme una revisió exhaustiva dels resultats apareguts en les in comptables publicacions sobre la identitat personal, sinó més aviat centrar-me en les dues aproximacions metodològiques principals per al seu estudi, i a descriure a grans trets el seu abast i potencial. He optat per organitzar aquests enfocaments d'acord amb la seva base epistemològica, distingint entre objectivistes i constructivistes.

Mètodes objectivistes

L'aproximació objectivista a l'estudi de la identitat personal parteix del supòsit que les persones es poden ubicar en alguna categoria o dimensió establerta per l'investigador. Per exemple, que es pot classificar les persones segons la seva identitat sigui difusa, precipitada, demorada o aconseguida. Una vegada assumida aquesta conceptualització, la tasca de l'investigador és dissenyar un instrument, generalment un qüestionari o test, que permeti identificar en les persones a les quals s'administri el veritable estat o condició de la seva identitat. Aquesta aproximació a l'estudi de la identitat és metodològicament comparable a l'estudi dels trets de personalitat ja esmentats. Assumeix que hi ha una sèrie de dimensions que configuren les diferències individuals que realment existeixen en les persones i així adopta una perspectiva en tercera persona: són els constructes teòrics de l'investigador els que compten. El punt de vista de la persona avaluada no compta, només les seves respostes als ítems del qüestionari. Tampoc no cal que sàpiga que té, posem per cas, una identitat demorada per tenir-la en aquest estadi. A la Taula 1 podem veure un recull dels qüestionaris creats per avaluar la identitat personal des d'aquesta perspectiva.

TAULA 1. *Descripció dels principals qüestionaris per a l'estudi de la identitat personal*

<i>Nom</i>	<i>Autors</i>	<i>Descripció</i>
Erikson Psychosocial Stage Inventory (EPSI)	Rosenthal <i>et al.</i> (1981)	Mesura de desenvolupament psicossocial basada en les primeres 6 etapes de la teoria d'Erikson. Consta de 6 subescales, i cadascuna correspon a una de les etapes. Cada subescala conté 12 ítems (6 reflecteixen una resolució exitosa, 6 reflecteixen una resolució no exitosa de l'etapa). Els ítems es responen utilitzant l'escala Likert de 5 punts. Temps estimat per completar-ho: 20 minuts.
Aspects of Identity Questionnaire (AIQ)	Cheek i Briggs (1982)	Avalua les orientacions d'identitat, és a dir, la importància relativa o el valor que les persones atorguen a diversos atributs o característiques d'identitat en la construcció de les seves autodefinicions. Investiga la relació entre l'autoconsciència pública i privada i els aspectes socials i personals de la identitat. Hi ha diverses versions de l'AIQ. La 1a versió conté dues escales: identitat personal (6 ítems) i identitat social (6 ítems). La 2a versió conté una tercera dimensió: identitat col·lectiva. La 3a versió inclou millores en la fiabilitat i la validesa; manté les tres escales. La 4a versió de l'AIQ conté quatre escales amb un total de 45 ítems en les escales: identitat personal (10 ítems), identitat social (7 ítems), identitat col·lectiva (8 ítems), identitat relacional (10 ítems). A més a més, conté 10 ítems no puntuats en les escales.

<i>Nom</i>	<i>Autors</i>	<i>Descripció</i>
Extended Version of the Objective Measure of Ego Identity Status (EOM-EIS)	Grotevant i Adams (1984)	Avalua l'estadi de desenvolupament de la identitat en adolescents i joves adults. En concret, els compromisos i exploracions en àrees ideològiques i personals, amb les àrees següents: ocupació, religió, política i altres valors de la vida. Qüestionari original (OMEIS): 24 ítems, 6 per a cada àrea. Qüestionari revisat (EOMEIS-1/2; Benion i Adams, 1986): 64 ítems per mesurar tant els aspectes ideològics com els interpersonals de la identitat. Identitat amb dos components: ego-identitat, autoidentitat. Inclou aspectes d'amistat, cites, rols de gènere i ocupacions recreatives. Es respon amb l'escala Likert de 6 punts.
Self-Consciousness Scale	Scheier i Carver (1985)	Mesura les diferències individuals en autoconsciència privada i pública. Autoconsciència privada definida com la tendència a pensar i prestar atenció als aspectes més ocults del jo: creences, aspiracions, valors i sentiments. Autoconsciència pública es refereix a pensar en aquells aspectes del jo visibles públicament: comportament, manerismes i qualitats expressives. Versió inicial, només per a estudiants: 23 ítems. Versió revisada amb llenguatge més simple també per a participants no estudiants: 22 ítems. Es respon amb l'escala Likert de 3 punts.
Ego Identity Process Questionnaire (EIPQ)	Balistreri <i>et al.</i> (1995)	Identifica l'estatus d'identitat dels participants en funció de dues subescales: exploració (E) i compromís (C) d'identitat. S'obtenen quatre tipologies d'identitat: difusa (baixa E i baix C), precipitada (baixa E, alt C), demorada (alta E, baix C) i aconseguida (alta E, alt C). Conté 16 ítems per cada subescala i es respon amb una escala Likert de 6 punts.

<i>Nom</i>	<i>Autors</i>	<i>Descripció</i>
Self-Regard Questionnaire	Horowitz <i>et al.</i> (1996)	Autoinforme per a persones que passen per un dol de parella, per avaluar l'efecte de les interaccions entre l'estrès, la personalitat i l'autoestima. El qüestionari es va passar 6 mesos després i 14 mesos després. Conté 5 ítems: sensació d'aparença facial, sensació de fatiga, sensació de cos sa, sensació de ment sana, sensació de la meua identitat com una persona completa. Es respon amb escala Likert de 10 punts (un minut).
Self-Concept Clarity	Campbell <i>et al.</i> (1996)	Avalua de forma unidimensional la claredat de l'autoconcepte, versió de 12 ítems, emprant una escala Likert de cinc punts.
Self-Coherence Survey (SCS)	Budd <i>et al.</i> (1997)	Mesura la coherència personal en tres dimensions: valoració, holisme i introspecció. Consta inicialment de 45 ítems, però després d'una anàlisi psicomètrica es van identificar només les dimensions de valoració (16 ítems) i d'holisme (19 ítems): en resulten 35 ítems en total. Es respon amb l'escala Likert amb 5 alternatives.
Differentiation of Self Inventory (DSI)	Skowron i Friedlander (1998)	Autoinforme multidimensional que avalua la diferenciació del si mateix administrat a adults (edat 25+). Mesura la capacitat de l'individu per equilibrar el pensament i els sentiments, així com la intimitat i autonomia en les relacions. Consta de 96 ítems, amb quatre dimensions identificades: reactivitat emocional, presa d'una posició personal, distanciament reactiu i fusió amb els altres.
Functions of identity Scale	Serafini i Adams (2002)	22 ítems, escala Likert de 5 punts. Cinc factors: estructura, futur, harmonia, control i objectius.
Core Self-Evaluations Scale (CSES)	Judge <i>et al.</i> (2003)	Avalua la percepció general de vàlua, eficàcia i capacitat d'una persona. Consta de 12 ítems. Es respon amb escala Likert de 5 punts.

<i>Nom</i>	<i>Autors</i>	<i>Descripció</i>
Identity Distress Survey (IDS)	Berman <i>et al.</i> (2004)	<p>Avalua la destresa en el procés de desenvolupament de la identitat i identifica les persones que podrien estar experimentant dificultats en aquest procés. Conté 10 ítems de preguntes en les àrees de metes a llarg termini, elecció de carrera, amistats, orientació i comportament sexual, religió, valors i creences, i lleialtats de grup.</p> <p>Es respon amb l'escala Likert de 5 punts segons la severitat dels problemes que es poden presentar en les diverses àrees. La puntuació es calcula en funció de si es compleixen els criteris del DSM-III-R per al trastorn d'identitat.</p>
Integrative Self Knowledge Scale (ISK)	Nima Ghorbani <i>et al.</i> (2008)	<p>Mesura una comprensió temporalment integrada dels processos d'autoconeixement.</p> <p>Inclou 12 ítems que fan referència als esforços de la persona (1) per entendre l'experiència passada; (2) per mantenir la consciència d'un mateix en el present, i (3) per avançar cap als objectius desitjats en el futur.</p> <p>Es respon amb l'escala Likert de 5 punts. Com més alta és la puntuació, s'assumeix que el grau d'autoconeixement integrador és més alt.</p>
Identity Style Inventory- Version 5 (ISI-5)	Berzonsky <i>et al.</i> (2013)	<p>Mesura les diferències individuals en estils identitaris dividits en tres dimensions: estil informatiu (recerca activa d'informació relacionada amb la identitat pròpia), estil normatiu (conformitat amb les normes socials i les expectatives externes) i estil difús i amb tendència a evitar prendre una posició clara i definida.</p> <p>Consta de 27 ítems, 9 ítems per cada dimensió.</p> <p>Es respon amb l'escala Likert de 5 punts.</p>

<i>Nom</i>	<i>Autors</i>	<i>Descripció</i>
Self-Concept and Identity Measure (SCIM)	Kaufman <i>et al.</i> (2015)	Avalua les dimensions d'identitat i els problemes d'identitat rellevants clínicament en tres categories: identitat consolidada, identitat pertorbada i manca d'identitat. Conté 30 ítems dissenyats per avaluar diversos aspectes de la identitat: concepte de si mateix, continuïtat del rol, consistència en valors i interessos, autoestima, diferenciació entre un mateix i els altres, i cohesió de la identitat. Es respon amb una escala Likert de 7 punts. Té correlacions amb altres mesures de trastorns psicològics: trastorn límit de la personalitat, depressió, desregulació emocional.
Self-Perceived Identity Scale (SPIS)	Ersanli i Şanlı (2015)	Escala per avaluar el nivell d'identitat autopercebuda (capacitat per tenir una interpretació cognitiva, emocional i conductual consistent d'un mateix i de l'entorn). Té una estructura de dos factors: percepció negativa d'identitat i percepció positiva d'identitat. Basada en la teoria d'Erikson i les aportacions posteriors de Marcia. Inicialment: 76 ítems. Versió final: 19 ítems. Es respon amb l'escala Likert de 5 punts.
Self Experiences Questionnaire (SEQ)	Yu <i>et al.</i> (2016)	Avalua el concepte del si mateix com a context (<i>self-as-context</i>), segons la Teràpia d'Acceptació i Compromís. Té dues dimensions principals: «jo com a distinció» (capacitat de desidentificar-se dels pensaments i sentiments propis) i «jo com a observador» (capacitat d'adoptar una perspectiva distanciada davant les experiències internes). Inicialment era de 29 ítems, versió actual de 15 ítems que es responen amb una escala de Likert de 7 punts.

Nom	Autors	Descripció
Educational Identity Scale (EIPS)	Christiaens <i>et al.</i> (2022)	<p>Avalua els processos d'identitat educativa en adolescents abans i després d'una transició escolar, com ara el pas d'educació primària a secundària i de secundària a batxillerat. Es basa en models del cicle dual de la identitat de Marcia i es considera que els adolescents passen per un cicle formatiu d'exploració per buscar alternatives d'identitat, i un cicle de manteniment, on es consolida el compromís a través de l'exploració en profunditat.</p> <p>L'EIPS té dues versions: versió pretransició (mesura els següents 5 processos de l'adolescent de cara al centre educatiu: compromís, identificació del compromís, exploració superficial, exploració profunda, dubte d'un mateix) i versió postransició (conté 4 factors: exploració profunda, identificació del compromís, reconsideració i dubte en un mateix). La versió pretransició conté 20 ítems i la versió postransició en té 18. Es respon amb l'escala Likert de 5 punts.</p>

Són 18 els qüestionaris inclosos en la Taula 1, dels quals la meitat contenen la paraula *identitat* en el títol mateix de l'instrument. Els altres fan referència a aspectes que hem considerat centrals en la comprensió del concepte d'identitat personal expressat en l'apartat anterior com, per exemple, l'autoconsciència, la coherència personal o l'autovaloració. Tanmateix, hem exclòs els instruments de valoració de l'autoestima o l'autoconcepte, que han esdevingut camps d'estudi especialitzats en si mateixos, centrats en el contingut (més que en l'estructura), que solen concretar-se en una sola dimensió (per exemple, alta/baixa autoestima) i que en la seva justificació conceptual no es fonamenten en una de les formulacions teòriques sobre la identitat reflectides anteriorment.

Cinc dels 18 qüestionaris de la Taula 1 (Balistreri *et al.*, 1995; Berzonsky *et al.*, 2013; Christiaens *et al.*, 2022; Ersanli i Şanlı, 2015; Rosenthal *et al.*, 1981) segueixen la perspectiva evolutiva iniciada per Erikson, que considera el procés de formació de la identitat en termes d'estats o etapes (per ex., identitat difusa o aconseguida) o de transicions específiques (per ex., Christiaens *et al.*, 2022, se centren en la transició d'educació secundària a batxillerat). Així, identifiquen

l'estat de la identitat personal com a precipitada o demorada (per ex., Balistreri *et al.*, 1995), o bé amb un estil informatiu o normatiu (Berzonsky *et al.*, 2013). Amb aquesta idea de base, sobre el focus del tema de la identitat en l'adolescència i primera joventut, hi ha tres qüestionaris que se centren exclusivament en aquesta etapa del cicle vital (Balistreri *et al.*, 1995; Christiaens *et al.*, 2022; Grotevant i Adams, 1984). La major part de la resta realitzen els seus estudis de validació psicomètrica i posteriors aplicacions en adolescents i joves, molt sovint estudiants universitaris, però no exclouen l'aplicació de l'instrument a la població general adulta. Cal distingir, d'entre aquests, quatre qüestionaris (Berman *et al.*, 2004; Horowitz *et al.*, 1996; Kaufman *et al.*, 2015; Yu *et al.*, 2016) dissenyats per captar possibles disfuncions en l'establiment de la identitat, pensats per aprofundir en el seu estudi en poblacions clíniques, especialment amb la vista posada en les alteracions psicopatològiques de la identitat.

Tot plegat ha generat un corpus de coneixements prou significatiu, si bé pateix d'una diversitat potser excessiva pel que fa al nombre d'instruments emprats en els estudis realitzats. Com en altres camps de la psicologia, caldria trobar més posicions de consens, almenys quant a la metodologia. Concretament, convindria definir una bateria més reduïda d'instruments per a unes quantes finalitats o poblacions específiques. Aquesta tasca resta pendent de fer.

Com a alternativa a les línies d'investigació i els instruments descrits en aquest apartat, que s'han dut a terme des de la perspectiva d'una tercera persona (l'investigador), l'aproximació constructivista a l'estudi de la identitat parteix de la perspectiva fenomenològica, de primera persona, la persona mateixa a la qual es vol estudiar.

Mètodes constructivistes I: aproximacions narratives

Hem vist en l'apartat anterior la dimensió narrativa de la identitat personal. El que pretén aquesta aproximació és estudiar el que ens conta la persona estudiada, amb les seves paraules i de la manera que ella mateixa estructura la seva narració. En termes generals, s'entenen les narratives com a històries que es desenvolupen en un marc temporal i en un espai concrets en què es descriuen una sèrie d'accions que solen ser realitzades per un protagonista. Tenen un caràcter intencional, pretenen canviar un estat mental o d'opinió, bé sigui en l'emissor com en el receptor del missatge (García-Martínez, 2012). En les històries veiem com aquestes intencions dels personatges encaixen o col·lideixen entre elles en el marc de les interaccions socials, i evidencien tant els conflictes interns dels personatges com els interpersonals, socials, culturals i de tota mena que caracteritzen la vida humana.

En les narracions sobre la identitat, el narrador es nodreix de la seva memòria autobiogràfica (p. ex., Bluck i Alea, 2011) i n'és alhora el protagonista. Aquestes històries solen centrar-se en com aquella persona ha arribat a ser qui és, acomplint així la funció integradora de la narrativa esmentada anteriorment. Aquesta integració, que ja va ser assenyalada per Erikson (1951; 1968) com una evolució favorable de les crisis d'identitat, es produeix tant de forma diacrònica, aportant continuïtat psicològica, com sincrònica, en diferents contextos i relacions socials.

En una època en què el conductisme era el paradigma dominant en la psicologia, Kelly (1955) va contribuir a obrir la porta a la veu de les persones estudiades en el camp de la personalitat quan defensà que «si no sabem el que li passa a una persona, l'hi preguntem, potser ens ho dirà» (p. 322). En conseqüència, va proposar la tècnica de l'autocaracterització (Kelly, 1955), segurament pionera en l'àmbit de l'estudi narratiu de la personalitat i la identitat. Consisteix a demanar a la persona que escrigui una narració caracteritzant el protagonista (ell mateix) d'una obra de teatre. Ho ha de fer en tercera persona (p. ex., si ho fes jo: «En Guillem és...»), des del coneixement íntim del personatge i amb una actitud amical (per evitar descripcions massa negatives). Aquest senzill procediment ha estat emprat des d'aleshores pels terapeutes constructivistes, però també com a instrument de recerca. Seguint les indicacions inicials de Kelly (1955), s'han desenvolupat procediments d'anàlisi d'aquestes narratives (p. ex., Botella i Feixas, 1998; González-Encinas *et al.*, 2019) que han produït resultats més aviat vinculats a l'estudi de cas i la psicoteràpia.

Però la principal línia de recerca sobre les narratives d'identitat personal la va endegar McAdams (1985) i continua sent força activa en l'actualitat. En la seva formulació inicial (inspirada en el mètode d'anàlisi de les petites narracions sobre les vinyetes del test d'apercepció temàtica creat per Murray, 1938), els participants han de centrar-se en escenes de la seva vida que representin moments alts, moments baixos i girs (*turning points*) i escriure una petita història (en cinc minuts) de cada escena. Després, els investigadors fan una anàlisi de contingut de les històries generades, tenint en compte tant els temes com l'estructura narrativa (grau de complexitat i coherència). Com a exemple d'un d'aquests estudis, Liao *et al.* (2018) van trobar que les narratives d'identitat que contenen significats positius de la vida predeïen una bona autoestima un any més tard. Aquesta metodologia està mostrant certa vitalitat tant per les diferents innovacions que s'han anat desenvolupant com pels resultats en relació amb poblacions i situacions ben diverses (vegeu McAdams, 2018, per a una revisió).

Durant la segona meitat del segle xx s'han desenvolupat diverses metodologies d'anàlisi de narratives més enllà de l'anàlisi de contingut, però les adaptacions per a l'estudi de la identitat personal no han arribat a tenir prou massa crítica. En comentem alguns exemples sense pretendre ser exhaustius.

Jo mateix, en la meua tesi doctoral (Feixas, 1988), vaig desenvolupar un mètode per identificar i analitzar els constructes personals emprats per persones que havien escrit textos autobiogràfics d'una certa extensió (memòries, autobiografies, dietaris, com el d'*El vel de Maia* del significat poteta i literat Marià Manent, un dels tres casos analitzats). Aquest laboriós procediment (vegeu també Feixas i Villegas, 1991) permet extreure una mena de mapa conceptual de les qualificacions (constructes) fetes servir per l'autor per descriure's a si mateix i als altres, que es pot representar en un dendrograma resultant de l'anàlisi de conglomerats (*clusters*). Posteriorment, aquest mètode va ser emprat per Winter *et al.* (2007) per analitzar la narrativa d'un conegut assassí en sèrie del Regne Unit. Aquest procediment pot resultar útil quan es vol investigar en profunditat els esquemes d'una persona en concret per tal d'entendre el seu «mapa conceptual» i operatiu, si es considera que pot aportar idees per entendre fenòmens complexos o rellevants, mereixedors d'un estudi detallat.

Per la seva banda, Horowitz i Eells (1993) van desenvolupar un mètode d'anàlisi narrativa de les transcripcions de sessions de psicoteràpia anomenat configuracions de models de relació de rol. En aquest procediment s'identifiquen descripcions que fa la persona de si mateixa, de *nosaltres* i dels altres. Aleshores, els investigadors (avaluadors o jutges) ho agrupen en un o diversos autoesquemes (per reflectir, si és el cas, la multiplicitat del si mateix) i valoren si hi ha desacord o contradicció entre els autoesquemes, o conflictes de valors, i si apareixen o no actituds vers un mateix més superordinades que podrien modular aquestes contradiccions. També identifiquen rols defensius, temuts i desitjats, tot plegat força impregnat de l'orientació psicoanalítica dels autors.

Com hem pogut apreciar, els procediments d'anàlisi de narratives parteixen del discurs mateix de la persona objecte de la indagació, però després la manera en la qual es categoritza o organitza aquesta informació varia en funció de la teoria o marc conceptual que segueixi aquest procés.

Mètodes constructivistes II: la tècnica de graella

La tècnica de graella (TG; *repertory grid technique*) va ser proposada inicialment per Kelly (1955). Des d'aleshores s'ha anat enriquint, nodrint-se dels avenços estadístics i tecnològics contemporanis, i ha esdevingut una metodologia complexa, amb diversos formats, a partir d'allò que requeria la multitud d'àmbits on s'ha aplicat amb objectius diversos. Podríem dir que la TG ha resultat útil en tots aquells contextos en què calgués analitzar en detall i de forma sistemàtica les percepcions subjectives de les persones.

CONSTRUCTES	ELEMETS																
	PAPA	MAMA	JAVI	SARA	MARIA	AMALIA	ANGELÉS	ISABEL	PARELLA	AMIC	COMPANY	NO GRATA	JO-ABANS	JO-IDEAL			
1 Voluntariosa	7	1	6	1	6	1	2	2	2	2	1	3	1	1	2	1	
2 Intel·ligent	6	1	4	1	2	1	2	2	2	1	2	1	2	1	5	3	2
3 Tossuda	7	1	6	1	1	1	1	1	1	1	4	3	1	1	1	1	4
4 Realista	2	1	6	1	4	3	4	3	2	4	2	1	1	1	5	6	
5 Alegre	7	6	7	4	2	4	2	2	4	1	5	4	4	3	3		
6 Interessa treballar	7	2	4	2	7	2	2	5	1	4	5	1	1	1	1	1	1
7 Eixebrada	7	7	5	5	1	4	3	1	4	4	4	4	4	5	2	4	
8 Espontània	4	7	1	7	1	7	5	1	4	4	4	1	1	1	7	4	
9 Sincera	2	4	4	4	1	1	1	1	1	1	4	7	7	4	1		
10 Justa	5	4	4	5	6	6	3	3	4	4	7	7	2	4			
11 Equilibrada	7	1	7	2	4	4	3	5	3	4	4	1	7	4	1		
12 Tranquil·la	7	4	5	3	7	3	4	4	4	4	1	1	1	3	4		
13 Decidida	7	1	7	1	7	1	4	4	4	4	5	1	1	1	4		
14 Idealista	7	4	7	4	1	4	1	1	1	4	6	5	4	1	4		
15 Amant natura	1	4	4	4	3	3	3	1	4	1	4	4	4	1	4		
16 Prima	7	4	7	4	1	1	1	1	1	4	4	4	5	4	2		

1. Molt 2. Bastant 3. Una mica 4. Punt mig 5. Una mica 6. Bastant 7. Molt

FIGURA 3. Exemple d'una graella d'un cas clínic, traduïda al català de la publicació original: G. Feixas, M. de la Fuente i J. M. Soldevilla (2003), «La técnica de rejilla como instrumento de evaluación y formulación de hipótesis clínicas», *Revista de Psicopatología y Psicología Clínica*, núm. 8 (2), p. 152-172. La parella que apareix no és real sinó imaginada.

Aplicada a l'àmbit de la identitat personal, la TG ens permet estudiar les percepcions que té la persona de si mateixa i dels altres a partir de fer explícites les característiques o els trets (els constructes personals) que els hi atribueix. Es tracta d'una entrevista semiestructurada per generar aquestes característiques, seguida d'una tasca de puntuació que reflecteix el grau i la forma en què aplica els seus constructes a cada persona significativa del seu món interpersonal. Com es pot veure en la Figura 3, aquestes puntuacions es reflecteixen en una taula de doble entrada (la graella), que conté en les columnes els elements següents: les persones que el participant ha considerat més rellevants d'acord amb una llista de rols (pares, germans, parelles, amics, companys), a més del «jo actual» i el «jo ideal» (com li agradaria ser, reflecteix el projecte d'identitat desitjada). Després d'aquesta primera part de l'entrevista, es fa tot un seguit de preguntes de comparació entre aquests elements (prenent dos elements rotatius en cada comparació) per fer explícits els constructes que emprà el participant per estructurar el si mateix en el seu context interpersonal. Després de col·locar aquests constructes en les fileres, amb les mateixes denominacions que utilitza el participant, se li demana que puntuï tots els elements en funció del primer constructe emprant una escala tipus Likert de 7 punts, que li permet ubicar cada persona (i el «jo ideal») en un pol o altre del constructe, amb més o menys intensitat. Posteriorment es procedeix de la mateixa manera amb el segon constructe, ubicat a la segona filera, i així consecutivament fins a haver puntuat tots els constructes per a cada element.

A més de l'anàlisi qualitativa que podem fer del contingut dels constructes obtinguts (p. ex., Feixas *et al.*, 2002; Dada *et al.*, 2017), d'aquesta entrevista i de les puntuacions de la persona en resulta una matriu de dades que pot ser analitzada de forma quantitativa. Calculem distàncies euclidianes entre les puntuacions dels elements, i en seleccionem les més rellevants per tractar-les com a variables d'un grup de participants. La distància entre els elements «jo actual» i «jo ideal» ens pot indicar el grau de proximitat entre la percepció actual del seu si mateix en relació amb com li agradaria ser (els seus objectius de personalitat). Aquesta mesura de la **discrepància jo-ideal** es pot emprar com a indicadora de l'autoestima de la persona, amb l'avantatge respecte dels qüestionaris d'autoestima tradicionals que la persona es valora a si mateixa emprant criteris propis de valoració (els seus constructes, no pas els de l'investigador), els mateixos que fa servir amb totes les altres persones. Hem trobat de manera consistent que aquesta distància és més gran en totes les mostres clíniques amb les quals hem treballat. Podem esmentar, a tall d'exemple, les persones amb depressió (Feixas *et al.*, 2021), amb addicció a substàncies (Eiroa-Orosa *et al.*, 2021), amb ansietat (Melis *et al.*, 2011), amb psicosi (García-Mieres, Montesano *et al.*, 2020), amb trastorns de la conducta alimentària (Dada, 2014; Feixas *et al.*, 2010), amb trastorn límit de la personalitat (Suárez, 2023) i els

estudiants que deixen per a darrera hora les tasques a realitzar (Jasinsky, 2022). També hem trobat una alta discrepància jo-ideal en problemes somàtics com és el cas dels trastorns funcionals digestius (Bensayag *et al.*, 2021) i la fibromiàlgia (Compañ *et al.*, 2011).

Fruit de la comparació de les puntuacions entre els elements, també podem calcular la distància entre el «jo actual» i la resta dels elements de la graella, la qual cosa ens dona una indicació del grau en què la persona se sent diferent dels altres o bé, en canvi, s'identifica fàcilment amb el proïsme. En la majoria dels estudis abans esmentats sobre la discrepància amb el «jo ideal», també aquesta mesura d'aïllament percebut (o manca d'identificació) apareix com a significativa. Un altre indicador interessant és el grau de **polarització** o extremisme que la persona mostra en les seves valoracions sobre el si mateix i els altres. En els nostres estudis, hem trobat que la polarització és més alta en mostres amb depressió (Feixas *et al.*, 2021), amb fibromiàlgia (Compañ *et al.*, 2011), i a escala clínica serveix per identificar pacients amb un SCP més aviat rígid. Per altra banda, els pacients amb una diagnosi de psicosi que van mostrar nivells alts de polarització eren els que presentaven més deteriorament cognitiu (García-Mieres *et al.*, 2020).

Una mesura que hem aportat en l'anàlisi de la matriu de dades de la tècnica de graella és la identificació d'un tipus de conflicte intern que vàrem anomenar inicialment dilema implicatiu (Feixas i Saúl, 2004; Feixas *et al.*, 2009). Ho expliquem amb la graella del cas exemple (Figura 3). Veiem que Olga (nom figurat) es defineix com a «desinteressada per treballar», tot i que ho voldria, atès que el seu ideal es defineix per tenir «interès per treballar». Donada aquesta discrepància, que sol fer patir i aportar insatisfacció a la persona, a aquest tipus de **constructes** els anomenem **discrepants**. L'anàlisi matemàtica de les correlacions entre les fileres de dades (constructes) de la matriu de la graella ens revela que aquest constructe està associat a un altre **constructe** que resulta ser **congruent** (no hi ha gaire discrepància entre el «jo actual» i el «jo ideal»). Així, Olga es veu com una persona *sincera* i el seu ideal també és aquest, no pas ser *hipòcrita*. Però l'associació que ens mostra la correlació entre aquests dos constructes resulta conflictiva perquè revela un esquema estereotipat en el SCP de l'Olga: les persones que s'interessen pel treball solen ser hipòcrites i les que no s'hi interessin són sovint sinceres. Això representa un conflicte que no sol ser conscient, ni aparèixer en el discurs espontani de les persones, sinó que és més aviat un **dilema implícit**: si vol canviar en el constructe discrepant i esdevenir interessada en el treball, corre el risc de deixar de ser *sincera* i esdevenir un exemplar del tipus de persones que s'interessen pel treball, però són *hipòcrites*. Si centrem el nostre treball psicoterapèutic en aquesta qüestió (p. ex., Feixas i Compañ, 2015; 2016), també amb l'ajut de la graella realitzada trobem que algunes persones (com el seu company de feina) exemplifiquen de manera

prototípica el tipus de persona que no vol, de cap manera, esdevenir (contraidentificació). Experiències passades amb aquesta i altres persones de l'entorn familiar han ajudat a configurar aquesta singular i conflictiva relació entre un constructe discrepant i un altre de congruent.

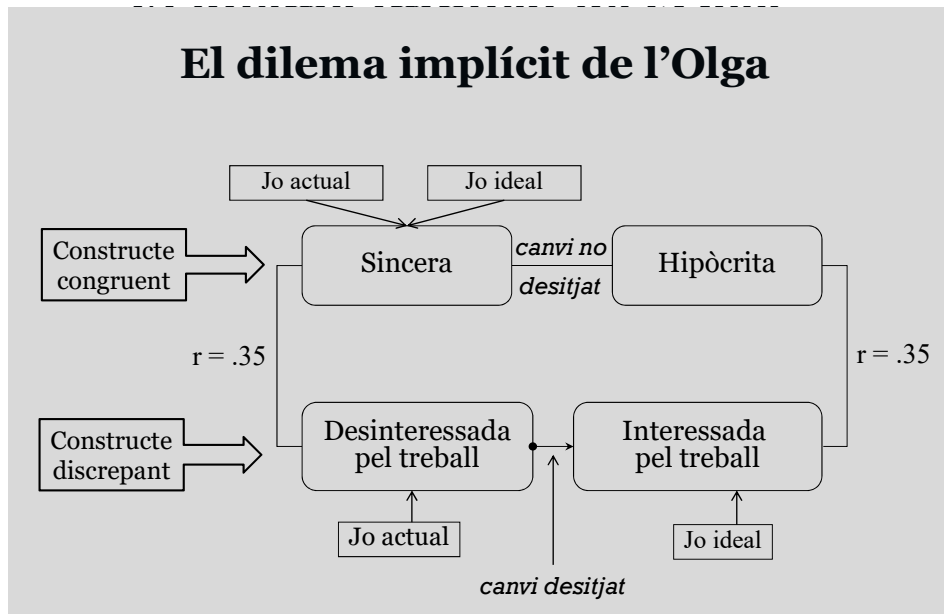

FIGURA 4. Exemple de dilema implícit identificat en les dades de la graella d'Olga representada a la Figura 3.

Aquest esquema mental estereotipat ajuda a explicar la dificultat per al canvi de la persona. Per una banda, vol canviar, però aquest canvi potencial és viscut amb la implicació que ha d'anar lligat a un canvi en el constructe nuclear que li permet definir la seva identitat personal com a *sincera*. De fet, és l'única característica positiva que s'atribueix a si mateixa. Aquests dilemes implícits que detectem amb la graella revelen de forma específica i personalitzada la tensió essencial sobre la necessitat de preservar el sentit propi d'identitat i la necessitat de canvi, de desenvolupament personal.

La capacitat d'identificar un tipus de conflicte intern en el SCP d'una persona amb un instrument d'avaluació i uns criteris d'anàlisi ben definits ens ha permès endegar una línia de recerca orientada a explorar els efectes d'aquests dilemes. Per poder dur a terme de manera efectiva aquestes anàlisis estadístiques de les dades recollides amb la TG vam crear —i el vam posar a disposició de psicoterapeutes i

altres investigadors— el programari RECORD/GRIDCOR (versió 6.0; García-Gutiérrez i Feixas, 2018). En els nostres estudis, el primer que vam constatar va ser si en les dades d'una graella apareixia un dilema implícit (o més). Ocorre en al voltant d'un terç de la població general, i en més de la meitat de les mostres clíniques analitzades (per ex., Feixas *et al.*, 2009). Per poder precisar més, hem realitzat diversos estudis amb poblacions específiques. Un dels més importants (Feixas *et al.*, 2014) va incloure una mostra de 161 pacients atesos en diversos centres de salut de Barcelona i dels voltants que complien criteris estrictes de diagnosi per trastorn depressiu major. Hi vàrem trobar dilemes implícits en un 68,30% de les graelles, en comparació amb un 34,50% en el grup control de població general. Generalment, es considera la visió negativa d'un mateix un factor destacat en els processos depressius, però el nostre estudi va mostrar que els conflictes interns eren tant o més importants (Montesano *et al.*, 2017), un aspecte poc destacat per la literatura científica.

En altres estudis amb mostres més reduïdes vàrem trobar percentatges alts de pacients amb aquests dilemes. Destaquem el 71,90% trobat en pacients amb bulímia (Feixas *et al.*, 2010), el 62,50% en pacients amb sobrepès o obesitat i trastorn per afartament (Escandón-Nagel *et al.*, 2018), el 76,70% en pacients amb fibromiàlgia (Compañ *et al.*, 2011), i el 68% en pacients amb trastorns funcionals digestius (Benasayag *et al.*, 2021). Es pot trobar una revisió metanalítica a Montesano *et al.* (2015). També el nombre de dilemes implícits resulta molt superior en les mostres clíniques estudiades. Tot plegat ens fa pensar que la presència d'aquests conflictes no és un marcador de psicopatologia, però es mostra clarament com a factor transdiagnòstic rellevant per al voltant de dos terços dels pacients de salut mental i de trastorns mèdics funcionals, tot i que no necessàriament ha de ser el factor més determinant a l'hora d'explicar els seus símptomes i malestar. Per aquest motiu vàrem desenvolupar un manual d'intervenció psicoterapèutica centrat a treballar dilemes implícits, inicialment adreçat a la depressió (Feixas i Compañ, 2015; 2016), però que considerem aplicables també a altres pacients que presentin aquests dilemes. En el cas de la depressió, ho vam plantejar com un mòdul de vuit sessions per incloure en un tractament psicològic que contingui també altres mòduls adreçats a altres factors. És necessari aplicar aquest mòdul a aquells pacients que presentin dilemes implícits en les seves dades de la graella, o fins i tot si manifesten aquests dilemes d'una altra manera. Aquest manual el vam posar a prova en un assaig clínic aleatori en què vam assignar a l'atzar 128 pacients amb depressió i almenys un d'aquests conflictes interns a dues modalitats d'intervenció psicoterapèutica, una de les quals incloïa la intervenció en dilemes esmentada. En acabar el tractament (Feixas *et al.*, 2016; 2018), els resultats van ser lleugerament millors en aquest grup, però les diferències no van ser estadísticament significatives. Posteriorment, vam fer un altre estudi similar amb 106 dones que havien

estat diagnosticades de fibromiàlgia i, a més, tenien simptomatologia depressiva (Aguilera *et al.*, 2022). Aquí vam comparar la teràpia de constructes personals (incloent-hi el treball amb dilemes) amb la teràpia cognitiva conductual, el tractament psicològic de referència per a aquesta condició clínica. Els resultats van ser positius en els dos grups pel que fa a la reducció de la simptomatologia depressiva, però tampoc no es van obtenir diferències significatives entre els tractaments. En ambdós estudis, el canvi en els pacients va ser notable, per la qual cosa es fa palès que la nostra intervenció gaudeix de prou evidències empíriques per recomanar-ne la utilització en la pràctica clínica. Esperem haver contribuït així a potenciar els recursos vàlids que els psicoterapeutes poden emprar per alleugerir el patiment i promoure el desenvolupament personal i el benestar de les persones que els consulten.

LES APORTACIONS TECNOLÒGIQUES

Ni la tecnologia, ni la transferència de coneixement han estat temes centrals en els debats de la filosofia i les ciències socials, però la revolució tecnològica en la qual vivim ha fet que aquests temes es tinguin cada vegada en més consideració tant a les universitats com, darrerament, també a acadèmies com la nostra (vegeu, per ex., Terribas, 2023). En aquests àmbits és més freqüent trobar bones anàlisis sobre la naturalesa i els efectes socials, culturals i personals de les tecnologies que aportacions concretes en forma de tecnologies que materialitzin coneixement científic desenvolupat a partir de la recerca. Nosaltres hem intentat fer un petit pas en aquesta direcció.

La TG, administrada amb llapis i paper, ha provat extensament la seva utilitat, com ho palesen les més de 3.000 publicacions tant de recerca com aplicades, especialment en el context de la personalitat i la psicologia clínica (vegeu la revisió bibliomètrica de López, 2016). Amb la finalitat de facilitar l'anàlisi de dades recollides amb la TG vam realitzar la nostra primera aportació tecnològica, el programari **RECORD/GRIDCOR**, que en la seva sisena versió (García-Gutiérrez i Feixas, 2018) està disponible en català i anglès, amb accés obert per a tots els psicoterapeutes, estudiants i investigadors que el vulguin utilitzar.

Tanmateix, en el seu format habitual la TG presenta diverses limitacions pràctiques: cal una formació especialitzada per administrar-la, entrar les dades en un programari d'anàlisi estadística i interpretar els resultats en funció dels resultats numèrics. Per altra banda, les possibilitats de representació gràfica es limiten a gràfics bidimensionals poc entenedors.

Per poder superar aquestes limitacions i fomentar les possibilitats que pot tenir el procés de la TG i la visualització dels seus resultats com a instrument terapèutic,

vàrem transferir el nostre coneixement a l'empresa Mind and Identity, constituïda el 2020 com a *spin-off* de la Universitat de Barcelona per a aquesta finalitat. Amb aquest suport, vam desenvolupar la plataforma tecnològica **EYME-Explore Your Meanings**. Es tracta d'una eina digital d'avaluació i intervenció psicològica que combina els avantatges de la TG amb les qualitats immersives de la realitat virtual (RV) per estudiar de forma sistemàtica la identitat personal del pacient. EYME parteix d'una entrevista automatitzada en la qual s'obtenen els constructes que fa servir la persona per valorar-se a si mateixa i als altres, que es materialitza en una matriu de puntuacions. Així no cal que els psicoterapeutes entrin les dades en un programari, està tot integrat. L'anàlisi d'aquestes dades utilitzant estadística multivariada permet aconseguir les mesures psicològiques abans esmentades, juntament amb una representació en 3D (vegeu Fig. 5) i en RV dels resultats. Concretament, EYME ofereix al psicoterapeuta que l'empra amb el seu pacient els recursos següents:

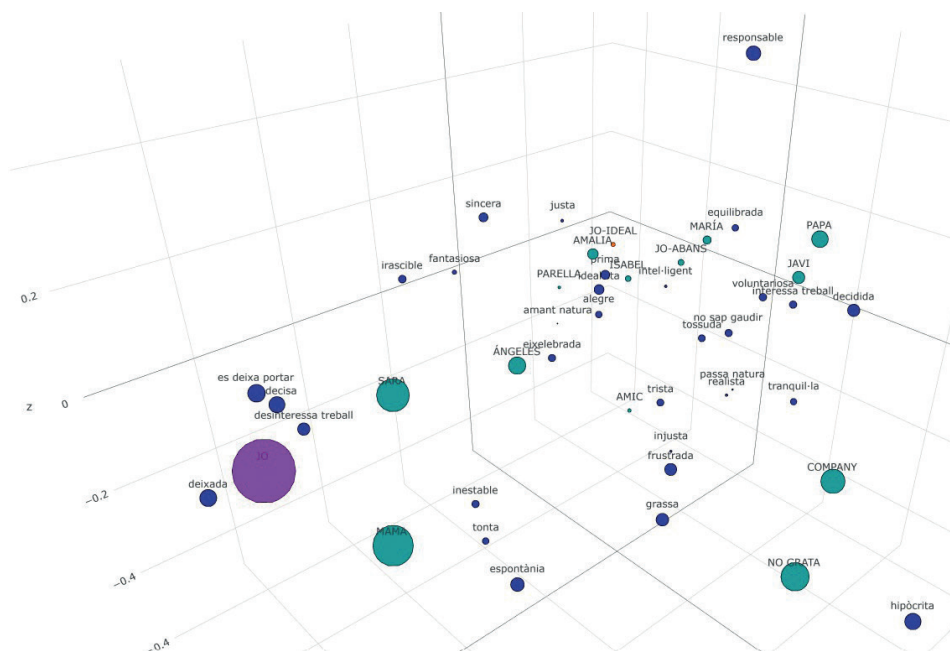

FIGURA 5. Representació gràfica en tres dimensions produïda amb EYME-Explore Your Meanings de la identitat personal d'Olga, el cas exemple, en què es mostren les posicions del «jo actual» (esfera rosa), «jo ideal» (esfera taronja), «jo abans» del trauma, i de la resta de les persones significatives del seu món interpersonal (esferes de color verd), juntament amb els constructes personals (punts de color blau) que ella empra per atorgar significat a la seva experiència del si mateix i dels altres. La mida de les esferes representa el pes que té cada element en el sistema de significats construït per la persona.

— **Entrevista automatitzada** que necessita poca formació perquè el psicoterapeuta la pugui aplicar o simplement deixar que el pacient la faci només amb un petit suport.

— **Informe generat automàticament**, sintètic i entenedor, amb totes les dades analitzades i traduïdes a termes psicològics com l'autoconcepte (característiques satisfactòries, insatisfactòries), perfil d'identitat (discrepàncies entre el «jo actual», «jo ideal» i els altres) i grau de polarització; identifica els dilemes implícits i altres conflictes interns del SCP de la persona avaluada.

— **Gràfic en tres dimensions (3D)** visible per pantalla d'ordinador (o projector) en què se situen els dos pols de cada constructe de la persona, posicionats segons l'anàlisi estadística multidimensional conjuntament amb punts que representen al «jo actual», el «jo ideal» i els altres significatius. Aquesta visualització resulta navegable amb el ratolí, la qual cosa permet que psicoterapeuta i pacient puguin focalitzar àrees específiques del SCP i observar-ho des de diferents angles. Això permet una conversa terapèutica que pot ser molt reveladora.

— **Escenari personalitzat immersiu en RV** (ulleres Meta Quest2) en què es representen conjuntament els constructes personals i els elements amb esferes i en el qual el pacient es pot moure i contemplar la posició relativa de cadascun (resultant de l'anàlisi estadística multivariant de les dades). Això permet l'exploració de la identitat amb l'objectiu d'afavorir el canvi psicològic. Aquesta experiència immersiva guiada pel professional afavoreix la mobilització emocional, cosa que resulta molt útil per impulsar el procés psicoterapèutic, incrementant-ne l'eficàcia.

A més de la seva principal aplicació clínica, estem ja començant a aplicar EYME en el camp del *coaching* i la consultoria d'organitzacions, principalment amb la finalitat d'augmentar l'autoconeixement i les capacitats de lideratge, i també per fomentar valors corporatius.

Per tal de posar a prova l'eficàcia d'aquesta exploració immersiva de la identitat personal vàrem realitzar un assaig clínic aleatori (Montesano *et al.*, 2021), encara en fase d'anàlisi de resultats, amb joves amb depressió. Actualment, també estem duent a terme un estudi (Feixas, 2023) amb joves voluntaris d'entre 18 i 29 anys (sense psicopatologia, la majoria estudiants) als quals apliquem EYME i els oferim la possibilitat d'explorar de manera immersiva la seva identitat amb el guiatge de membres del nostre equip de recerca amb la finalitat de potenciar les seves capacitats metacognitives i, en particular, el seu autoconeixement.

Finalment, estem treballant per oferir una psicoteràpia que integri el treball amb EYME amb altres tècniques basades en els constructes personals, com ara la intervenció en dilemes implícits. L'hem anomenat **teràpia transdiagnòstica basada en la identitat** i s'adreça a adolescents i joves adults amb malestar emocional. A partir de l'entrevista inicial i l'anàlisi dels resultats que aporta la TG

administrada amb EYME es marquen objectius terapèutics personalitzats en relació amb els canvis del SCP, tenint en compte com s'impliquen els constructes nuclears (identitat) en la dinàmica del canvi. Aquesta personalització i l'atractiu tecnològic de la RV pensem que milloraran l'eficàcia de les intervencions existents, en part gràcies a promoure un major grau de compromís (*engagement*) amb el procés terapèutic i reduir l'abandonament, tan freqüent en aquesta població. Estem posant en marxa un assaig clínic per estudiar si es confirmen les nostres previsions.

A TALL DE CONCLUSIÓ

He optat per centrar aquest discurs en un tema que crec que té una importància cabdal en la filosofia i les ciències socials, però que, precisament per la seva rellevància, comporta una diversitat i una complexitat realment inabastables. He intentat abordar les qüestions que són clau en relació amb la psicologia i, més concretament, en l'àmbit de la personalitat, sempre amb una mirada de psicoterapeuta posada en la utilitat clínica.

Per abordar aquesta complexitat m'he basat en el marc conceptual dels constructes personals que considera la identitat personal com un procés governat pels constructes nuclears que preserven la continuïtat estructural del sistema de significats. Així, la identitat s'integra en el marc dels esquemes cognitius amb què interpretem tota la nostra experiència, la personal i la interpersonal, en lloc de considerar-la com una instància diferenciada, evitant així la seva reïficació. Aquesta elecció teòrica ens convida a entendre que el funcionament psicològic s'organitza per protegir aquest nucli del sistema atorgant un cert sentit de continuïtat i unitat que vertebrava la personalitat. Al mateix temps, aquesta conceptualització és compatible amb la vivència de multiplicitat del si mateix, que es pot sustentar en una estructuració més o menys (segons cada cas) diferenciada o fragmentada del sistema de significats. Aquest sistema és essencial a l'hora d'ajudar-nos a anticipar els esdeveniments i reduir la incertesa pròpia de l'existència humana. Les narratives sobre la identitat acompleixen aquí una funció crítica a l'hora d'integrar la gran diversitat d'experiències del si mateix i aportar un sentit d'identitat personal.

A més a més d'aquests i altres avantatges descrits, un aspecte que per a mi ha resultat clau per treballar dins d'aquest marc conceptual han estat les seves aportacions metodològiques. La TG, en particular, ens permet emprar les anàlisis estadístiques per estudiar amb profunditat i de manera sistemàtica la idiosincràsia del sistema de significats d'una persona i, alhora, ens permet realitzar estudis nomotètics comparant grups de participants amb característiques definides en funció d'una sèrie d'indicadors del seu sistema (per ex., polarització, discrepància

jo-ideal, presència de dilemes implícits). Aquesta característica permet, al meu entendre, considerar la TG com una tècnica qualitativa i, alhora, també quantitativa, amb la qual cosa entra d'una manera innovadora en aquest gran debat metodològic de les ciències socials.

Per potenciar les possibilitats d'aquest enfocament metodològic i contribuir amb nous instruments a la pràctica professional de la psicologia, hem desenvolupat EYME, una eina digital que automatitza els processos d'aplicació de la TG i en potencia les possibilitats amb la representació en tres dimensions i la RV. Esdevé així el primer instrument per a l'estudi sistemàtic de la subjectivitat humana que ens permet revelar la identitat de la persona en el context del seu *mapa personal* de significats. La recerca que estem realitzant amb aquest instrument ens fa pensar que l'exploració immersiva de la identitat amb EYME crea un nou context en què es pot desenvolupar una conversa transformadora entre la persona i el professional.

Amb l'enfocament dels constructes personals, la seva metodologia, i la tecnologia posada al seu servei, esperem assolir amb rigor metodològic la vella aspiració fenomenològica de comprendre la personalitat de les persones i la seva identitat a partir de la seva perspectiva i emprant el seu mateix llenguatge.

BIBLIOGRAFIA

- AGUILERA, M.; PAZ, C.; SALLA, M.; COMPAÑ, V.; MEDINA, J. C.; MEDEIROS-FERREIRA, L.; FEIXAS, G. (2022). «Cognitive-Behavioral and Personal Construct Therapies for Depression in Women with Fibromyalgia: A Randomized Controlled Trial». *International Journal of Clinical and Health Psychology*, núm. 22(2), 100296. <<https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2022.100296>>.
- AHISSAR, E.; ASSA, E. (2016). «Perception as a closed-loop convergence process». *eLife*, núm. 5. <<https://doi.org/10.7554/eLife.12830>>.
- ASHMORE, R. D.; JUSSIM, L. J. [eds.] (1997). *Self and identity: Fundamental issues*. Oxford University Press.
- BAKHTÍN, M. (1973). *Problems of Dostoevsky's poetics* (2a ed.). Ardis.
- (1981). *The dialogic imagination: four essays*. University of Texas Press.
- BALISTRERI, E.; BUSCH-ROSSNAGEL, N. A.; GEISINGER, K. F. (1995). «Development and preliminary validation of the Ego Identity Process Questionnaire». *Journal of Adolescence*, núm. 18, p. 179-190. <<https://doi.org/10.1006/jado.1995.1012>>.
- BARLETT, F. C. (1932). *Remembering*. Cambridge University Press.
- BAUER, J. J.; MCADAMS, D. P.; PALS, J. L. (2008). «Narrative identity and eudaimonic well-being». *Journal of Happiness Studies*, núm. 9(1), p. 81-104. <<https://doi.org/10.1007/s10902-006-9021-6>>.
- BAUMAN, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press.

- BECK, A. T.; RUSH, J.; SHAW, B.; EMERY, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. Guilford.
- BENASAYAG, R.; MEARIN, F.; AGUILERA, M.; FEIXAS, G. (2021). «Cognitive Conflicts in Functional Gastrointestinal Disorders». *Revista de Psicoterapia*, núm. 32(120), p. 55-69. <<https://doi.org/10.33898/rdp.v32i120.995>>.
- BENNION, L. D.; ADAMS, G. R. (1986). «A revision of the extended version of the objective measure of ego identity status; an identity instrument for use with late adolescence». *Journal of Adolescent Research*, núm. 1(2), p. 183-198.
- BERMAN, S. L.; MONTGOMERY, M. J.; KURTINES, W. M. (2004). «The development and validation of a measure of identity distress». *Identity: An International Journal of Theory and Research*, núm. 4(1), p. 1-8. <https://doi.org/10.1207/S1532706XID0401_1>.
- BERNE, E. (1961). «Transactional Analysis in Psychotherapy: A Systematic Individual and Social Psychiatry». *Grove Press*.
- BERZONSKY, M. D. (1989). «Identity style: Conceptualization and measurement». *Journal of Adolescent Research*, núm. 4(3), p. 268-282. <<https://doi.org/10.1177/074355488943002>>.
- BERZONSKY, M. D.; NEIMEYER, G. J. (1988). «Identity status and personal construct systems. *Journal of Adolescence*, núm. 11(3), p. 195-204. <[https://doi.org/10.1016/S0140-1971\(88\)80003-4](https://doi.org/10.1016/S0140-1971(88)80003-4)>.
- BERZONSKY, M. D.; SOENENS, B.; LUYCKX, K.; SMITS, I.; PAPINI, D. R.; GOOSSENS, L. (2013). «Development and validation of the revised Identity Style Inventory (ISI-5): factor structure, reliability, and validity». *Psychological Assessment*, núm. 25(3), p. 893-904. <<https://doi.org/10.1037/a0032642>>.
- BLUCK, S.; ALEA, N. (2011). «Crafting the TALE: Construction of a measure to assess the functions of autobiographical remembering». *Memory*, núm. 19, p. 470-486.
- BOTELLA, L.; FEIXAS, G. (1998). *La teoría de los constructos personales: Aplicaciones a la práctica psicológica*. Barcelona: Laertes. Disponible en línea: <https://www.researchgate.net/publication/31739972_Teoría_de_los_Constructos_Personales_aplicaciones_a_la_practica_psicologica>..
- BOWLBY, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and anger*. Basic.
- BUDD, K. W.; ROSS-ALAOLOMOLKI, K.; ZELLER, R. A. (1997). «Psychometric analysis of the self-coherence survey». *Archives of Psychiatric Nursing*, núm. 11(5), p. 276-281. <[https://doi.org/10.1016/s0883-9417\(97\)80018-0](https://doi.org/10.1016/s0883-9417(97)80018-0)>.
- CAMÍ, J. (2021, febrer 15). *Bases cognitives de l'il·lusionisme*. Discurs de presentació de Jordi Camí i Morell com a membre numerari de la Secció de Ciències Biològiques. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2022). «¿Cómo percibimos la realidad?». *La Maleta de Portbou*, núm. 51, p. 1-16.

- CAMPBELL, J. D.; TRAPNELL, P. D.; HEINE, S. J.; KATZ, I. M.; LAVELLE, L. F.; LEHMAN, D. R. (1996). «Self-concept clarity: Measurement, personality correlates, and cultural boundaries». *Journal of Personality and Social Psychology*, núm. 70, p. 141-156. <<https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.1.141>>.
- CHEEK, J. M.; BRIGGS, S. R. (1982). «Self-consciousness and aspects of identity». *Journal of Research in Personality*, núm. 16, p. 401-408. <[https://doi.org/10.1016/0092-6566\(82\)90001-0](https://doi.org/10.1016/0092-6566(82)90001-0)>.
- CHRISTIAENS, A. H. T.; NELEMANS, S. A.; DE MOOR, E. L.; ERENTAITÈ, R.; VOSYLIS, R.; BRANJE, S. (2022). «Psychometric Qualities of the Educational Identity Processes Scale (EIPS)». *Frontiers in Psychology*, núm. 13, 861220. <<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.861220>>.
- CLARK, A. (2013). «Whatever next? Predictive brains, situated agents, and the future of cognitive science». *The Behavioral and Brain Sciences*, núm. 36(3), p. 181-204. <<https://doi.org/10.1017/S0140525X12000477>>.
- CODINA, N. (2005a). «El self y sus pluralidades: Un análisis desde el paradigma de la complejidad». *Escritos de Psicología*, núm. 7, p. 24-34.
- (2005b). «La complejidad del self y análisis empírico de su borrosidad». *Encuentros de Psicología Social*, núm. 3(2), p. 35-43.
- COMPañ, V.; FEIXAS, G.; VARLOTTA, N.; TORRES, M.; AGUILAR, A.; DADA, G.; SAÚL, L. A. (2011). «Cognitive factors in fibromyalgia: The role of self-concept and identity related conflicts». *Journal of Constructivist Psychology*, núm. 24, p. 1-22. <<https://doi.org/10.1080/10720537.2011.530492>>.
- DADA, G. (2014). *Los conflictos cognitivos y la construcción del sí mismo y de los otros en los trastornos de la conducta alimentaria* [tesi doctoral, Universitat de Barcelona].
- DADA, G.; IZU, S.; MONTEBRUNO, C.; GRAU, A.; FEIXAS, G. (2017). «Content Analysis of the Construction of Self and Others in Women with Bulimia Nervosa». *Frontiers in Psychology*, núm. 8, p. 480-480. <<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00480>>.
- DULBERG, Z.; DUBEY, R.; BERWIAN, I. M.; COHEN, J. D. (2023). «Having multiple selves helps learning agents explore and adapt in complex changing worlds». *Proceedings of the National Academy of Sciences*, núm. 120(28), e2221180120. <<https://doi.org/10.1073/pnas.2221180120>>.
- EIROA-OROSA, F. J.; GEBAC, S.; BRAQUEHAIS, M. D.; LLAVAYOL, E.; GARCÍA-GUTIÉRREZ, A.; FEIXAS, G. (2021). «Substance abuse among health professionals: A personal construct analysis». *Journal of Constructivist Psychology*, núm. 34(4), p. 463-478. <<https://doi.org/10.1080/10720537.2019.1706676>>.
- ELSTER, J. (1987). *The Multiple Self*. Cambridge University Press.
- EPSTEIN, S. (1973). «The self-concept revisited. Or a theory of a theory. *The American Psychologist*, núm. 28(5), p. 404-416. <<https://doi.org/10.1037/h0034679>>.
- ERIKSON, E. H. (1951). *Childhood and Society*. Norton.

- (1959). «Identity and the life cycle: Selected papers». *Psychological Issues*, núm. 1, p. 5-165.
- (1968). *Identity: Youth and crisis*. Norton.
- ERSANLI, K.; ŞANLI, E. (2015). «Self-Perceived Identity Scale: A Scale Development Study». *American International Journal of Social Science*, núm. 4 (6), p. 184-194.
- ESCANDÓN-NAGEL, N.; PERÓ, M.; GRAU, A.; SORIANO, J.; FEIXAS, G. (2018). «Emotional eating and cognitive conflicts as predictors of binge eating disorder in patients with obesity». *International Journal of Clinical & Health Psychology*, núm. 18(1), p. 52-59. <<https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2017.09.003>>.
- FEIXAS, G. (1988). «L'anàlisi de construccions personals en textos de significació psicològica». [Tesi doctoral, Universitat de Barcelona.]. Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona. <<http://hdl.handle.net/2445/42576>>.
- (2015, març). *Conflict in Meaning Systems: Perspectives and Implications for Mental Health and Psychotherapy. Symposium Chair*. [Conferència]. The International Convention of Psychological Science, Amsterdam, Holanda.
- (2022, setembre). *Working with identity conflicts: How to detect and treat them in the context of CBT? Clinical Skills Class*. [Conferència]. 52nd Annual Congress of the European Association of Cognitive and Behavioural Therapies, Barcelona.
- (2023, juliol). *Exploring personal identity to promote self-awareness and reflective function* [Conferència plenària invitada]. XXVth International Congress on Personal Construct Psychology, Barcelona.
- FEIXAS, G.; ALABÈRNA-SEGURA, M.; GARCÍA-GUTIÉRREZ, A.; SÁNCHEZ-POVEDANO, M. (2021, febrer). *EYME-Explore Your Meanings: A digital platform for the exploration of identity values and conflicts*. [Conferència]. First European Conference on Digital Psychology.
- FEIXAS, G.; BADOS, A.; GARCIA-GRAU, E.; PAZ, C.; MONTESANO, A.; COMPAÑ, V.; SALLA, M.; AGUILERA, M.; TRUJILLO, A.; CAÑETE, J.; MEDEIROS-FERREIRA, L.; SORIANO, J.; IBARRA, M.; MEDINA, J. C.; ORTIZ, E.; LANA, F. (2016). «Dilemma-focused intervention for depression: A multicenter randomized controlled trial with 3-month follow-up». *Depression and Anxiety*, núm. 33, p. 862-869. <<https://doi.org/10.1002/da.22510>>.
- FEIXAS, G.; COMPAÑ, V. (2015). *Manual de intervención centrada en dilemas para la depresión*. Desclée de Brouwer.
- (2016). «Dilemma-focused intervention for unipolar depression: a treatment manual». *BMC Psychiatry*, núm. 16, p. 235. <<https://doi.org/10.1186/s12888-016-0947-x>>.
- FEIXAS, G.; DE LA FUENTE, M.; SOLDEVILLA, J. M. (2003). «La técnica de rejilla como instrumento de evaluación y formulación de hipótesis clínicas». *Revista de Psicopatología y Psicología Clínica*, núm. 8(2), p. 152-172.

- FEIXAS, G.; GELDSCHLÄGER, H.; NEIMEYER, R. A. (2002). «Content analysis of personal constructs». *Journal of Constructivist Psychology*, núm. 15, p. 1-19. <<https://doi.org/10.1080/107205302753305692>>.
- FEIXAS, G.; MOGGIA, D.; NIÑO-ROBLES, N.; AGUILERA, M.; MONTESANO, A.; SALLA, M. (2021). «Measuring Cognitive Rigidity in Construing Self and Others with the Repertory Grid Technique: Further Test of the Cognitive Model for Depression». *International Journal of Cognitive Therapy*, núm. 14, p. 656-670. <<https://doi.org/10.1007/s41811-021-00122-w>>.
- FEIXAS, G.; MONTEBRUNO, C.; DADA, G.; DEL CASTILLO, M.; COMPAÑ, V. (2010). «Self construction, cognitive conflicts and polarization in bulimia nervosa». *International Journal of Clinical and Health Psychology*, núm. 10, p. 445-457.
- FEIXAS, G.; MONTESANO, A.; COMPAÑ, V.; SALLA, M.; DADA, G.; PUCURULL, O.; TRUJILLO, A.; PAZ, C.; MUÑOZ, D.; GASOL, M.; SAÚL, L. Á.; LANA, F.; BROS, I.; RIBEIRO, E.; WINTER, D.; CARRERA-FERNÁNDEZ, M. J.; GUÀRDIA, J. (2014). «Cognitive conflicts in major depression: Between desired change and personal coherence». *British Journal of Clinical Psychology*, núm. 53, p. 369-385. <<https://doi.org/10.1111/bjc.12050>>.
- FEIXAS, G.; PAZ, C.; GARCIA-GRAU, E.; MONTESANO, A.; MEDINA, J. C.; BADOS, A.; TRUJILLO, A.; ORTIZ, E.; COMPAÑ, V.; SALLA, M.; AGUILERA, M.; GUASCH, V.; CODINA, J.; WINTER, D. A. (2018). «One-year follow-up of a randomized trial with a dilemma-focused intervention for depression: Exploring an alternative to problem-oriented strategies». *PloS one*, núm. 13(12), e0208245. <<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0208245>>.
- FEIXAS, G.; SAÚL, L. A.; ÁVILA-ESPADA, A. (2009). «Viewing cognitive conflicts as dilemmas: implications for mental health». *Journal of Constructivist Psychology*, núm. 22, p. 141-169. <<https://doi.org/10.1080/10720530802675755>>.
- FEIXAS, G.; SAÚL, L. A. (2004). «The Multi-Center Dilemma Project: An Investigation on the Role of Cognitive Conflicts in Health». *Spanish Journal of Psychology*, núm. 7, p. 69-78. <<https://doi.org/10.1017/S1138741600004765>>.
- FEIXAS, G.; VILLEGAS, M. (1991). «Personal construct analysis of autobiographical texts: A method presentation and case illustration». *International Journal of Personal Construct Psychology*, núm. 4, p. 51-83. <<https://doi.org/10.1080/08936039108404761>>.
- (2000). *Constructivismo y psicoterapia* (3a ed.). Desclée de Brouwer.
- FESTINGER, L. A. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford University Press.
- FRANK, M. J.; COHEN, M. X.; SANFEY, A. G. (2009). «Multiple systems in decision making: A neurocomputational perspective». *Current Directions in Psychological Science*, núm. 18, p. 73-77.
- FREIRE, P. (1970). *Pedagogia do oprimido*. Editora Paz e Terra.

- FRISTON K. (2018). «Does predictive coding have a future?». *Nature Neuroscience*, núm. 21(8), p. 1019-1021. <<https://doi.org/10.1038/s41593-018-0200-7>>.
- GARCÍA-GUTIÉRREZ, A.; FEIXAS, G. (2018). RECORD: «Eina per a l'anàlisi de la Tècnica de Graella (Versió 6.0) [Aplicació web]». Recuperat de <<http://www.repertorygrid.net/ca>>.
- GARCÍA-MARTÍNEZ, J. (2012). *Técnicas narrativas en psicoterapia*. Síntesis.
- GARCÍA-MIERES, H.; MONTESANO, A.; VILLAPLANA, A.; TRUJILLO, A.; SALLA, M.; PAZ, C.; OCHOA, S.; FEIXAS, G. (2020). «Common and differential dimensions of personal identity between psychosis and depression: The relevance of gender and depressive mood». *Journal of Psychiatric Research*, núm. 127, p. 48-56. <<https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2020.05.015>>.
- GARCÍA-MIERES, H.; USALL, J.; FEIXAS, G.; OCHOA, S. (2020). «Placing Cognitive Rigidity in Interpersonal Context in Psychosis: Relationship With Low Cognitive Reserve and High Self-Certainty». *Frontiers in Psychiatry*, núm. 11, p. 1-9. <<https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.594840>>.
- GERGEN, K. (1991). *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life*. Basic Books.
- (2009). *Relational Being: Beyond Self and Community*. Oxford University Press.
- GHOORBANI, N.; WATSON, P. J.; HARGIS, M. B. (2008). «Integrative Self-Knowledge Scale: correlations and incremental validity of a cross-cultural measure developed in Iran and the United States». *The Journal of Psychology*, núm. 142(4), p. 395-412. <<https://doi.org/10.3200/JRPL.142.4.395-412>>.
- GONZÁLEZ-ENCINAS, J.; SAÚL, L. A.; GARCÍA-MARTÍNEZ, J. (2019). «Revisión de la autocaracterización: una técnica narrativa constructivista». *Acción Psicológica*, núm. 16(1), p. 105-128. <<https://doi.org/10.5944/ap.16.1.22192>>.
- GROTEVANT, H.D.; ADAMS, G.R. (1984). «Development of an objective measure to assess ego identity in adolescence: Validation and replication». *Journal of Youth and Adolescence*, núm. 13, p. 419-438. <<https://doi.org/10.1007/BF02088639>>.
- HENRIKSEN, M. G.; RABALLO, A.; NORDGAARD, J. (2021). «Self-disorders and psychopathology: a systematic review». *The Lancet Psychiatry*, núm. 8 (11), p. 1001-1012.
- HERMANS, H. J. M.; KEMPEN, H. (1993). «The dialogical self: An alternative approach to personality psychology». *Personality and Social Psychology Bulletin*, núm. 19(1), p. 33-45.
- HOROWITZ, M. J. (1987). *States of Mind: Configurational Analysis of Individual Psychology*. Springer.
- [ed.] (1991). *Person schemas and maladaptive interpersonal patterns*. University of Chicago Press.

- HOROWITZ, M. J.; EELLS, T. (1993). «Role relationship model configurations: A method of psychotherapy case formulation». *Psychotherapy Research*, núm. 3, p. 57-68.
- HOROWITZ, M.; SONNEBORN, D.; SUGAHARA, C.; MAERCKER, A. (1996). «Self-regard: a new measure». *The American Journal of Psychiatry*, núm. 153(3), p. 382-385. <<https://doi.org/10.1176/ajp.153.3.382>>.
- JAMES, W. (1890). *The Principles of Psychology* (2 vol.). Henry Holt & Co.
- JASINSKY, M. (2022). *Cognitive Conflicts and Structure in Student Procrastination* [tesi doctoral no publicada]. Universitat de Barcelona.
- JUDGE, T. A.; EREZ, A.; BONO, J. E.; THORESEN, C. J. (2003). «The Core Self-Evaluations Scale: Development of a measure». *Personnel Psychology*, núm. 56(2), p. 303-331. <<https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2003.tb00152.x>>.
- KAUFMAN, E.A.; CUNDIFF, J.M.; CROWELL, S.E. «The Development, Factor Structure, and Validation of the Self-concept and Identity Measure (SCIM): A Self-Report Assessment of Clinical Identity Disturbance». *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, núm. 37, p. 122-133 (2015). <<https://doi.org/10.1007/s10862-014-9441-2>>.
- KELLY, G. A. (1955). *The psychology of personal constructs* (2 vol.). Norton.
- KLEIN, S. B.; GANGI, C. E. (2010). «The multiplicity of self: neuropsychological evidence and its implications for the self as a construct in psychological research». *Annals of the New York Academy of Sciences*, núm. 1191, p. 1-15. <<https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.2010.05441.x>>.
- KLEIN, S. B.; NICHOLS, S. (2012). «Memory and the Sense of Personal Identity». *Mind*, núm. 121(483) p. 677-702. <<https://doi.org/10.1093/mind/fzs080>>.
- KOHUT, H. (1971). *The Analysis of the Self*. International Universities Press.
- LAKATOS, I. (1970). «Falsification and the methodology of scientific research programmes». A: LAKATOS, A. I.; MUSGRAVE, A. (eds.), *Criticism and the growth of knowledge*. Cambridge University Press.
- LAUTERBACH, W. (1996). «The measurement of personal conflict». *Psychotherapy Research*, núm. 6, p. 213-225. <<https://doi.org/10.1080/10503309612331331718>>.
- LEARY, M. R.; TANGNEY, J. P. (2012). *Handbook of self and identity* (2a ed.). Guilford.
- LESTER, D. (2010). *Multiple self theory of personality*. Nova Science.
- LIAO, H. W.; BLUCK, S.; WESTERHOF, G. J. (2018). «Longitudinal relations between self-defining memories and self-esteem: Mediating roles of meaning-making and memory function». *Imagination, Cognition and Personality*, núm. 37(3), p. 318-341.
- LINARES, J. L. (1996). *Identidad y narrativa*. Barcelona: Paidós.
- LITTLE, B. R. (1983). «Personal Projects: A Rationale and Method for Investigation». *Environment and Behavior*, núm. 15(3), p. 273-309. <<https://doi.org/10.1177/0013916583153002>>.

- LÓPEZ-GONZÁLEZ, M. Á. (2016). *Evaluación de la actividad científica de la técnica psicológica de rejilla a través de indicadores bibliométricos* [tesi doctoral]. Universidad Nacional de Educación a Distancia. Disponible al dipòsit digital de la Universidad Nacional de Educación a Distancia. <<http://e-spacio.uned.es/fez/view/tesisuned:ED-Pg-PsiSal-Malopez>>.
- MAIR, J. M. M. (1977). «The community of self». A: BANNISTER, D. (ed.), *New perspectives in personal construct theory*, p. 125-149. Academic Press.
- MARCIA J. E. (1966). «Development and validation of ego-identity status». *Journal of Personality and Social Psychology*, núm. 3(5), p. 551-558. <<https://doi.org/10.1037/h0023281>>.
- MARKUS, H. (1977). «Self-schemata and processing information about the self». *Journal of Personality and Social Psychology*, núm. 35(2), p. 63-78. <<https://doi.org/10.1037/0022-3514.35.2.63>>.
- MARKUS, H.; WURF, E. (1987). «The dynamic self-concept: A social psychological perspective». *Annual Review of Psychology*, núm. 38, p. 299-337. <<https://doi.org/10.1146/annurev.ps.38.020187.001503>>.
- MATURANA, H.; VARELA, F. (1980). *Autopoiesis and cognition*. Riedel.
- MCADAMS, D. P. (1985). *Power, intimacy, and the life story: Personological inquiries into identity*. Dorsey Press.
- (2006). «The problem of narrative coherence». *Journal of Constructivist Psychology*, núm. 19(2), p. 109-125. <<https://doi.org/10.1080/10720530500508720>>.
- (2018). «Narrative Identity: What Is It? What Does It Do? How Do You Measure It?» *Imagination, Cognition and Personality*, núm. 37(3), p. 359-372. <<https://doi.org/10.1177/0276236618756704>>.
- MCADAMS, D. P. (1993). *The stories we live by: Personal myths and the making of the self*. William Morrow.
- MCADAMS, D. P.; TRZESNIEWSKI, K.; LILGENDAHL, J.; BENET-MARTINEZ, V.; ROBINS, R. W. (2021). «Self and Identity in Personality Psychology». *Personality Science*, 2, 1-20. <<https://doi.org/10.5964/ps.6035>>.
- MCCONNELL A. R. (2011). «The multiple self-aspects framework: self-concept representation and its implications». *Personality and social psychology review: an official journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, núm. 15(1), p. 3-27. <<https://doi.org/10.1177/1088868310371101>>.
- MCLEAN, K. C.; PASUPATHI, M.; PALS, J. L. (2007). «Selves creating stories creating selves: a process model of self-development». *Personality and Social Psychology Review*, núm. 11(3), p. 262-278. <<https://doi.org/10.1177/1088868307301034>>.
- MEAD, G. H. (1934). *Mind, self, and society*. University of Chicago Press.
- MELIS, F.; FEIXAS, G.; VARLOTTA, N.; GONZÁLEZ, L. M.; VENTOSA, A.; KREBS, M.; MONTESANO, A. (2011). «Conflictos cognitivos (dilemas) en pacientes

- diagnosticados con trastornos de ansiedad». *Revista Argentina de Clínica Psicológica*, núm. 20, p. 41-48.
- MONEREO FONT, C.; HERMANS, H.; WEISE, C. (2021). *Dialogicality: Personal, Local and Planetary Dialogue in Education, Health, Citizenship & Research*. International Society for Dialogical Science. <<https://doi.org/10.17613/gqx-q-ng18>>.
- MONTESANO, A., FEIXAS, G., CASPAR, F.; WINTER, D. (2017). «Depression and Identity: Are Self-Constructions Negative or Conflictual?». *Frontiers in Psychology*, núm. 8, p. 877. <<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00877>>.
- MONTESANO, A.; LÓPEZ-GONZÁLEZ, M. Á.; SAÚL, L. A.; FEIXAS, G. (2015). «A review of cognitive conflicts research: A meta-analytic study of prevalence and relation to symptoms». *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, núm. 11, p. 2997-3006. <<https://doi.org/10.2147/NDT.S91861>>.
- MONTESANO, A.; MEDINA, J. C.; PAZ, C.; GARCÍA-MIERES, H.; NIÑO-ROBLES, N.; GARCIA-GRAU, E.; CRESPILO, J. C.; GARCÍA-GUTIÉRREZ, A.; ALABÈRNIA-SEGURA, M.; FEIXAS, G. (2021). «Does virtual reality increase the efficacy of psychotherapy for young adults with mild-to-moderate depression? A study protocol for a multicenter randomized clinical trial». *Trials*, núm. 22(1), p. 916. <<https://doi.org/10.1186/s13063-021-05809-1>>.
- MULLINS, D.; LORENTE, S.; SUÁREZ, V.; FEIXAS, G. (2024, 26 de gener). «Identity Disturbances in Borderline Personality Disorder: A Scoping Review Protocol». <<https://doi.org/10.17605/OSF.IO/6WYQT>>.
- MURRAY, H. A. (1938). *Explorations in personality*. Oxford University Press.
- NELSON, B.; PARNAS, J.; SASS, L. A. (2014). «Disturbance of minimal self (ipseity) in schizophrenia: Clarification and current status». *Schizophrenia Bulletin*, núm. 40(3), p. 479-482. <<https://doi.org/10.1093/schbul/sbu034>>.
- PENNEBAKER, J. W. (1997). «Writing about emotional experiences as a therapeutic process». *Psychological Science*, núm. 8(3), p. 162-166. <<https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1997.tb00403.x>>.
- PIAGET, J. (1937). *La construction du reel chez l'enfant*. Delachaux et Niestle.
- PROCTER, H.; WINTER, D. A. (2020). *Personal and Relational Construct Psychotherapy*. Springer.
- POPPER, K. R. (1963). *Conjectures and refutations*. Routledge.
- REESE, E.; HADEN, C. A.; BAKER-WARD, L.; BAUER, P.; FIVUSH, R.; ORNSTEIN, P. A. (2011). «Coherence of Personal Narratives across the Lifespan: A Multidimensional Model and Coding Method». *Journal of Cognition and Development*, núm. 12(4), p. 424-462. <<https://doi.org/10.1080/15248372.2011.587854>>.
- REINDERS, A. A.; NIJENHUIS, E. R.; PAANS, A. M.; KORF, J.; WILLEMSSEN, A. T.; DEN BOER, J. A. (2003). «One brain, two selves». *NeuroImage*, núm. 20(4), p. 2119-2125. <<https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2003.08.021>>.

- RIBA, C. E. (2015). *Veritat i objectivitat en les ciències socials: podem demanar una ciència social relativista?* Discurs de recepció de Carles-Enric Riba Campos com a membre numerari de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, llegit el dia 15 de desembre de 2015; resposta de Joaquim Arnau Querol, membre emèrit de la Secció de Filosofia i Ciències Socials. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- RIEDIGER, M.; FREUND, A. M. (2008). «Me against myself: Motivational conflicts and emotional development in adulthood». *Psychology and Aging*, núm. 23(3), p. 479-494. <<https://doi.org/10.1037/a0013302>>.
- ROSENTHAL, D. A.; GURNEY, R. M.; MOORE, S. M. (1981). «From trust on intimacy: A new inventory for examining erikson's stages of psychosocial development. *Journal of Youth and Adolescence*, núm. 10(6), p. 525-537. <<https://doi.org/10.1007/BF02087944>>.
- ROWAN, J. (1990). *Subpersonalities: the people inside us*. Routledge.
- SARTRE, J. P. (1943). *L'êre et le Néant. Essai d'ontologie phénoménologique*. Gallimard.
- SASS, L. A.; PARNAS, J. (2003). «Schizophrenia, Consciousness, and the Self». *Schizophrenia Bulletin*, núm. 29(3), p. 427-444. <<https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.schbul.a007017>>.
- SAÚL, L. A.; LÓPEZ-GONZÁLEZ, M. Á.; MORENO-PULIDO, A.; COMPAÑ, V.; CORBELLA, S.; FEIXAS, G. (2012). «Bibliometric review of the repertory grid technique: 1998-2007». *Journal of Constructivist Psychology*, núm. 25, p. 112-131. <<https://doi.org/10.1080/10720537.2012.651065>>.
- SCHEIER, M. F.; CARVER, C. S. (1985). «The Self-Consciousness Scale: A revised version for use with general populations». *Journal of Applied Social Psychology*, núm. 15(8), p. 687-699. <<https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1985.tb02268.x>>.
- SCHWARTZ, R. C. (1995). *Internal Family Systems Therapy*. Guilford Press.
- SERAFINI, T. E.; ADAMS, G. R. (2002). «Functions of identity: Scale construction and validation». *Identity: An International Journal of Theory and Research*, núm. 2(4), p. 361-389. <https://doi.org/10.1207/S1532706XID0204_05>.
- SKOWRON, E. A.; FRIEDLANDER, M. L. (1998). «The Differentiation of Self Inventory: Development and initial validation». *Journal of Counseling Psychology*, núm. 45(3), p. 235-246. <<https://doi.org/10.1037/0022-0167.45.3.235>>.
- SPANOS, N. P. (1994). «Multiple identity enactments and multiple personality disorder: A sociocognitive perspective». *Psychological Bulletin*, núm. 116(1), p. 143-165. <<https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.1.143>>.
- SUÁREZ, V. (2023). *Análisis de constructos personales en el trastorno límite de la personalidad* [tesi doctoral no publicada]. Universitat de Barcelona.
- SULLIVAN, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry* Norton.

- TERRIBAS, M. (2023). *La transferència del coneixement en l'era del no-temps*. Discurs de recepció de Mònica Terribas i Sala com a membre numerària de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, llegit el dia 23 de novembre de 2023; resposta de Josep Maria Casasús i Guri, membre emèrit de la Secció de Filosofia i Ciències Socials. Institut d'Estudis Catalans.
- VANDEN POEL, L.; HERMANS, D. (2019). «Narrative Coherence and Identity: Associations With Psychological Well-Being and Internalizing Symptoms». *Frontiers in Psychology*, núm. 10, p. 1171. <<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01171>>.
- VILLEGAS, M. (1982). *La psicoteràpia existencial* [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]. Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/670569>>.
- WATKINS, J. G.; WATKINS, H. H. (1997). *Ego states: Theory and therapy*. Norton.
- WHITE, M.; EPSTON, D. (1990). *Narrative means to therapeutic ends*. Norton.
- WINTER, D.; FEIXAS, G.; DALTON, R.; JARQUE-LLAMAZARES, L.; LASO, E.; MALLINDINE, C.; PATIENT, S. (2007). «Construing the Construction Processes of Serial Killers and Other Violent Offenders: 1. The Analysis of Narratives». *Journal of Constructivist Psychology*, núm. 20(1), p. 1-22. <<https://doi.org/10.1080/10720530600992717>>.
- YOUNG, J.; KLOSKO, J. S.; WEISHAAR, M. E. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. Guilford.
- YU, L.; MCCRACKEN, L. M.; NORTON, S. (2016). «The Self Experiences Questionnaire (SEQ): Preliminary analyses for a measure of self in people with chronic pain». *Journal of Contextual Behavioral Science*, núm. 5(3), p. 127-133. <<https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2016.07.006>>.

Resposta de Carles-Enric Riba i Campos, membre emèrit de la Secció de Filosofia i Ciències Socials

En començar a donar resposta a l'impecable discurs que acabem d'escoltar, no em vull privar de dir que em sento molt honorat pel paper que haig d'acomplir en els minuts vinents, prolongant així la satisfacció que ja vaig sentir en proposar la candidatura de Feixas en la Secció de Filosofia i Ciències Socials i en el Ple d'aquest mateix Institut. I dic això conscient del risc que aquestes paraules es percebin com un tòpic. Per tal de conjurar aquesta possible impressió, aclariré quines són les arrels de l'especial satisfacció que sento i a la qual m'acabo de referir.

En primer lloc, Feixas va ser alumne meu en una assignatura de caràcter eminentment metodològic, ja fa molt temps, en els primers quilòmetres de la meva ruta acadèmica.

Recordo amb afecte el seu destacat perfil a classe i després, més nebulosament, els seus primers progressos en el terreny de les beques i les publicacions, fins al doctorat.

En la seva tesi, titulada *Análisis de constructos personales en textos de significación psicológica*, ja apuntaven dues idees que, posteriorment, han anat prenent cos i impuls en el seu treball com a investigador i com a professional: per una banda, la necessitat d'adoptar una perspectiva constructivista en estudiar la personalitat i/o la identitat individual de les persones; per una altra, el paper fonamental dels significats subjectius en el marc interpretatiu de la conducta humana. No sabem res sobre les persones si ignorem les construccions subjectives amb les quals tractem —tractem— de donar sentit a la realitat. En aquesta línia, la labor de Feixas ha tingut a mitjà i llarg termini un èxit prominent i ha merescut reconeixement nacional i internacional, tal com és fàcil de comprovar donant un cop d'ull al seu esplèndid currículum. En aquest cas, doncs, com sortosament passa sovint (i de nou m'arrisco a caure en el tòpic), l'alumne ha superat l'antic mestre amb escreix.

En segon lloc, havent seguit després d'aquesta etapa inicial el recorregut conceptual de Feixas al llarg dels anys (bé a través d'algunes de les seves publicacions, bé en converses esporàdiques a la facultat) he pogut copsar, tot i la separació entre les nostres respectives carreres, un eixam de vibracions amb les quals tinc considerable sintonia —vibracions nascudes de l'instrumental metodològic que utilitza Feixas i de l'enfocament epistemològic de què parteix. Per això, precisament, em sento especialment còmode tot donant resposta en aquest discurs en la mesura que conté idees i propostes que em són força familiars i amb les quals estic ben d'acord, a saber: l'assumpció de l'enfocament constructivista en bona part de la recerca psicològica; la incorporació de les representacions subjectives com a fonts de dades en molts camps de la ciència social; la recuperació del punt de vista del subjecte, que té molt a dir i a expressar, i no sempre amb els mateixos codis que empra l'investigador o el professional; la intersubjectivitat.

Portant l'argumentació interessadament al meu terreny, podríem dir, tot comptat, que Feixas aposta per la metodologia *qualitativa* i el constructivisme com a «obradors» o «caixes d'eines», tant en la recerca psicològica com en els territoris de la psicologia aplicada (clínica, educativa, etc.). I, ultra això, contempla un front d'actuació investigadora i professional en el qual, tal com es fa explícit al final del discurs, és possible la integració dels mètodes qualitius amb els quantitius en règim de complementarietat, així com la dels enfocaments nomotètics amb els ideogràfics, tot establint així un marc raonable per a la resolució d'un conflicte endèmic en el si de les ciències de la conducta.

En aquestes escasses línies no he pretès de cap manera respondre a les nombroses qüestions que Feixas ha posat, en el seu discurs, sobre el taulell del debat o de la reflexió. M'he limitat a destacar aquelles que, a parer meu, fonamenten i vertebrèn el missatge global que el discurs transmet. Queden pendents preguntes, dubtes, que seria un plaer ventilar en un altre context, un altre dia... Per exemple: dins del quadre teòric-metodològic delimitat, trobaria lloc la introspecció, fins ara anatematitzada com a via d'informació científica? O també: es veurà afectada la identitat narrativa per la crisi cultural i històrica de la narració, tal com la dibuixa, amb tints dramàtics, el filòsof Byung-Chul Han (2023)?

Aquestes preguntes, o altres semblants, són fruit de la meua curiositat nascuda, precisament, de la riquesa del discurs que acabem de sentir, de la munió de suggeriments que se'n desprèn. Ara bé, el treball de Feixas, més enllà de les declaracions d'intencions, s'ha concretat en sòlides materialitzacions del seu plantejament epistemològic i metodològic, entre les quals ocupen un lloc nuclear els protocols d'aprofundiment, ampliació i utilització de la Graella de Kelly, tal com ens acaba d'exposar. Crec que un dels valors inestimables de la Graella és que ofereix una interfície entre teoria i pràctica, i jo suggeriria que també entre qualitat i quantitat, la qual cosa permet avaluar les dimensions i l'estructura dels significats personals. Com ja sabem

—i val la pena repetir-ho perquè és essencial— l'instrument, desenvolupat en diferents direccions, ajuda a analitzar i explicar les construccions de sentit amb què cada persona organitza el seu món, així com a localitzar els dilemes i els conflictes d'aquestes persones. Aquests assoliments, ja visibles en la fase més metodològica i exploratòria del treball de Feixas, han tingut reiterats reflexos en els àmbits aplicats i professionals que també ha esmentat en el seu discurs.

Quan hom demana a la psicologia que tingui en compte el punt de vista del subjecte estudiat o atès, que reculli la seva percepció de la realitat (social, interpersonal, íntima, física), se li demana també que cerqui el significat que, per a aquest subjecte, posseeixen les seves accions o les dels altres, els seus pensaments o emocions. Quin valor tindria una psicologia, fins i tot obviant l'origen etimològic del seu nom, que no es preocupés pels significats que gestionen mentalment les persones estudiades, tractades o avaluades?

Tanmateix, em permeto afirmar que aquesta no ha estat l'òptica dominant, oficial, dins del món acadèmic de la psicologia, la part més influent del qual ha estat ancorat en els rocams més durs del positivisme. Envejo l'optimisme de Feixas quan aprecia que la psicologia en el segle XXI ha esdevingut plenament constructivista en els seus plantejaments gràcies a les aportacions de les neurociències. Tant de bo sigui així. En tot cas, el que sí que cal precisar és que, afortunadament, sempre hi ha hagut excepcions que han trencat fins a cert punt la disciplina, excepcions que, per ser-ho, han estat doblement valuoses. Permeteu-me escollir-ne una, especialment significativa, atès que prové d'una figura que fou referència obligada dins de la psicologia acadèmica espanyola, particularment en el terreny de la metodologia. Ens referim al traspassat Mariano Yela, segons el qual «la psicología tiene que ser, ineludablemente, en algún grado y medida psicología de la conciencia» (1994). I com que la consciència és un afer privat, l'única via per accedir-hi és a través de l'acció i, particularment, de l'acció verbal, que és la que pot donar pistes a l'observador científic sobre com el subjecte es representa la realitat, el fenomen, que indaga.

Així doncs, essent un fet verificable que Feixas s'ha convertit en una autoritat i una referència obligada en diversos sectors de la recerca i de la intervenció psicològica, és obligat remarcar que, al mèrit intrínsec d'aquest èxit acadèmic i professional, cal sumar-li el d'haver-lo aconseguit desenvolupant i aplicant mètodes i tècniques que no sempre s'inclouen entre els patrons més acceptats, més *mainstream*, de la teoria i la pràctica psicològiques, tot i que, com acabem d'aventurar, aquesta situació pot estar canviant. Per altra banda, una part gens secundària de la producció de Feixas ha estat escrita en català. Això, al costat de l'adaptació i traducció al català d'alguns importants instruments d'avaluació clínica, constitueix la seva notable contribució a la necessària normalització de la nostra llengua en l'àmbit de la psicologia científica.

En resum, l'itinerari científic de Feixas no ha registrat mai cap renúncia als seus pressupòsits bàsics: l'aposta ferma per la consideració de la paraula del subjecte, del punt de vista d'aquest, del seu relat identitari o d'altra mena; en definitiva, d'aquella perspectiva que els antropòlegs han anomenat èmica, sovint abordant objectes d'estudi que requerien una aproximació *ad hoc*, gens objectivista; que demanaven, amb els riscos que això implica, una metodologia específica i sovint distingible dels estàndards transmesos a les facultats. Amb total seguretat, la seva contribució al coneixement i a la pràctica psicològica s'incorporarà a les constel·lacions d'idees que orbiten en l'Institut d'Estudis Catalans, i aportarà futurs enriquiments a uns i altres. Gràcies, per tant, Guillem Feixas, pel teu discurs d'avui i pel que hem après escoltant-lo.

BIBLIOGRAFIA

- HAN, Byung-Chul (2023). *La crisis de la narración*. Barcelona: Herder.
- YELA, M. (1994). «El problema del método científico en psicología». *Anuario de Psicología*, núm. 60, p. 3-12.

